

DOM IN SVET

ILUSTROVAN LIST

ZA UMETNOST IN ZA ZNANSTVO.

UREJA

DR. FRANČIŠEK LAMPE.

Z Bogom za narod.

IZHAJA DVAKRAT NA MESEC.

ZALAGA UREDNIK IN LASTNIK.

TISKA KATOLIŠKA TISKARNA.

Cena na leto 4 gld. 20 kr., pol leta 2 gld. 10 kr., četrť leta 1 gld. 5 kr.;
za dijake na leto 3 gld. 40 kr. Za Ameriko na leto 2 dolarja,
za Italijo 10 lir, za Nemčijo 8 mark.

Vsebina 7. zvezka.

	Stran
I. I. Sreznevskij na Slovenskem. (Priobčil <i>Iv. Merhar.</i>) [Konec.] . . .	193
Življenja realizem. (Zložil <i>F. S. Finšgar.</i>) III. Bolnik. — IV. Služit	198
Deteljica. (Novela. — Spisal <i>Fr. S. Finšgar.</i>) [Dalje.]	199
Mladi cvét . . . (<i>† S. H. U.</i>) (Zložil — <i>a</i> —.)	203
Vrt, vrt! (Povest. — Spisal <i>I. Štrukelj.</i>) [Konec.]	204
Sredi gozda. (Zložil <i>Ž. V.</i>)	210
Vintgar. (Spisal <i>I. Godec.</i>) (Dalje.)	211
Socijalni pomenki. (Piše <i>dr. Ivan Ev. Krek.</i>) [Dalje.]	215
V zadnjih hipih. (Zložil <i>Anton Medved.</i>)	220
Črtice s potovanja v Afriko (Piše <i>Egon Moše.</i>) [Dalje.]	221
Književnost	223
<i>Slovenska književnost. Ben-Hur.</i>	
Razne stvari	224
<i>III. redni koncert »Glasbene Matice« v Ljubljani.</i>	

Na platnicah.

Pogovori.

Slike.

Louis Jaques Daguerre, izumitelj fotografije. (1789—1851.)	193
Pogled v bodočnost. (Risal <i>Iv. Vavpotič.</i>)	201
Iz Vintgarja:	
Most pod Šumom	211
Most nad Šumom	212
Delo v Vintgarju	213
Pekel	214
Skala kranjske hranilnice	214
Restavracija „Vintgar“ in „Žumrov šum“	217

Listnica uredniška. Po poslednji številki smo dobili ta-le naslov gospoda pisatelja „Črtic“: *Gosp. Egon Moše (Mosche) Pretoria S. A. R. Box 983. Via England.* — *Gosp. Rev. Fr. K. v Am.*: Ako bo spis prav kratek, da. Pozdravljeni!

Dobé se še letniki: IV. po 2 gld., V. po 3 gld., VII., VIII., IX. X. in XI. po 4 gld.

„Cvetje s polja modroslovskega“ (16°, str. 263) se dobiva pri upravitelstvu našega lista za 60 kr., s pošto za 65 kr. — Opozarjamo tudi na prejšnje letnike „Dom in svet“-a.

I. I. Sreznevskij na Slovenskem.

(Priobčil *Iv. Merhar.*)

(Konec.)

Kranj (Krainburg), 11. mal. travna.

Poljubljam vaju, mamica in brat, in vaju pozdravljam z velikonočnim pozdravom; kajti tudi za vas

12. mal. travna

je bila včeraj (velika noč). Jaz jo obhajam dovolj čudno. Pred par dnevi je dejal dr. Hor-

vat: „V soboto pojdem v Kranj, pojdimo skupaj, videli bomo, kako praznuje naš narod ta praznik.“ — Zakaj bi ne šli! Poobedovavši pri Horvatu smo sedli na voz in bili čez tri ure v Kranju. Midva z Vrazom sva ostala v gostilni, Horvat pa je šel k dekanu. Včeraj ob osmih je prišel k nama Horvat in naju peljal v cerkev. Tu sem prvič slišal kranjsko propoved in jo hvala Bogu tudi razumel, čeravno ne vsega govora. Iz cerkve smo šli na izprehod, potem pa k obedu; po obedu smo šli zopet na izprehod dalje od mesta, stopili v gostilnico, začeli kupovati kmetom vina,

razvezali jim s tem jezik in jih pripravili do tega, da so jeli pripovedovati o svojem žitju in bitju, praviti pravljice in peti pesmi; tako smo tam prebili dan do večera. To je bila dobra šola zame: ko natanko poslušam govor kmetov, zlasti tedaj, kadar hočejo biti razumljivi, tedaj čutiš sam, kako napreduješ.

„Dom in svet“ 1899, št. 7.

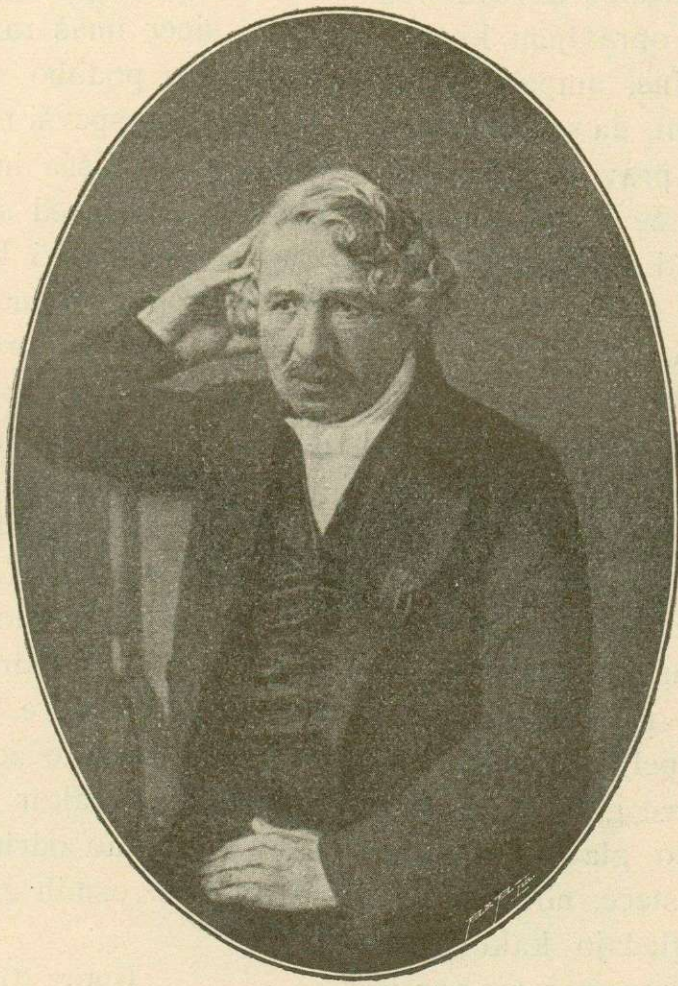
Kranjski jezik je jako prijeten, a večja polovica glasnikov se izgovarja na pol, površno; pri tem je naglas jako nenavaden.¹⁾ Med ženskimi glasovi so nekateri jako lepi, med napevi pa se nahajajo taki, ki jako živo spominjajo tirolskih, dasi niso mogli imeti Tirolci nikakega vpliva na Kranjce. O veliki

noči pekó tukaj kolače in potice (povitice). Kolač je večji kruh z rozinami, ki ima luknjo v sredini, a potice so kruh iz zvitega testa, delane na ta način, da devajo na vsak zvitek medu z makom. S pisankami (piruhi) je prav tista, kakor pri nas. Vse to se blagoslovi.

Kranj je malo mestce ob izlivu Kokre v Savo. V srednjem veku je bil utrjen; razvaline zidovja in stolpov se vidijo še sedaj. Velikani Karavank se ti zdé par korakov oddaljeni, ko zreš na njihove s snegom pokrite vrhove; če pa pogledaš niže, zapaziš cerkve, stoječe na strmih vrho-

vih, katere se ti kažejo kakor bele točke. To je brezprimerno krasna slika. Zjutraj in zvečer je videti gora le do polovice, ker so vrhovi zaviti v oblake. Včeraj je bil jako

¹⁾ Za Ruse, ki imajo samo jeden naglas (kratki), je naš naglas težaven; no nič manj težaven ni za nas ruski, ki tako čudno skače.

Louis Jaques Daguerre,
izumitelj fotografije. (1789—1851.)

lep dan, videli smo vrh Triglava, največjo izmed gor; kakor srebrno kopje se je bliščal izza drugih vrhov.

13. mal. travna.

Včeraj po obedu smo šli s Horvatom in Vrazom v vas Naklo, ki je oddaljena 5 vrst od Kranja, k tamošnjemu duhovniku, kjer smo sedeli ves čas pri „žegnu“ (за жегнаномъ). Tako se imenuje velikonočni prigrizek, ki obstoji večinoma iz blagoslovljenih rečij. Razven kolačev in potic so prinesli na mizo svinjsko kračo, telečjo glavo in druge malenkosti, naposled pa kavo.

Med drugim so mi mnogo povedali o takozvanih Rokovnjačih.¹⁾ To so razbojniki, ki živé z ženami in otroki v Karavankah. Večinoma se prikazujejo opravljeni kot berači, a ne prosijo miloščine, ampak jo zahtevajo, in so tako strašni, da se jim nikdar ne odreče; oni prihajajo prav do Ljubljane. Oblastvu se je sporočilo že večkrat o njih, a to se dela, kakor bi niti ne hotelo vedeti, da so na svetu. Predrzní so tako, da se preselí po zimi iz svojih koč v hiše kmetov in živé na njihov račun. Pošta sama ni varna, da, pred nekoliko leti je hodilo s poštnim vozom oboroženo spremstvo.

17. mal. travna Celovec (Klagenfurt).

Današnji dan sem preživel nepričakovano prijetno, vozil sem se namreč iz Ljubljane v Celovec. Tako vožnjo morem imenovati pravi užitek. Od Kranja pelje cesta po dolini proti Tržiču, beloglave gore pa se dvigajo vedno više nad mojo glavo. Tržič je jako lepo in živahno mesto, no tako stisnjeno med gorami, da gledajo kakor prikazni izza hiš. Za Tržičem se začneja gorski prehod. Cesta pelje po dolini sv. Ane vedno ob potoku; dolina je tako ozka, da ostaja na dnu samo prostora za potok, cesto pa so izstrelili v skalovji. Nad glavo ti prete gromade skalovja, ki je skoro navpično. Tu pa tam je pokriva jelovje in bukovje, večinoma pa je golo in do polovice pokrito s tankim snegom. Nedavno še so tukaj divjali strašni

¹⁾ S. piše: о Роковчарахъ (t. j. tisti, ki s pomočjo rok čarajo, kakor pripovedujejo o njih).

plazovi, ki so zaprli prehod tod, še sedaj se vidijo njihovi sledovi. Ob svojem koncu pri vznožju Ljubelja (Loibel) se dolina razširi. Tam stoji cerkev in postajališče. Takoj za tem se začne gora dvigati z veliko strmino, kakor naša Holodnaja¹⁾ gora, a ne gledé na strmino se vpenja cesta v višavo, v terasah idoč sama nad seboj.²⁾ Lezemo, lezemo in prilezemo do višine 5000 čevljev t. j. 700 sežnjev od morske gladine. Cesta je izdelana jako dobro; povsod, kjer je treba, so mostovi, drugod so položene plošče, da bi voda ne razkopala ceste i. t. d. Čim više se dvigaš, tem bolj čutiš višino gromad na okoli. V daljavi pa se ti vedno bolj odpira razgled na Kranjsko proti Kranju, Ljubljani in še dalje; sicer imaš razgled samo na pokrajino, le majhno podobo vidiš kakor med dvema vejama.³⁾ Dospevši na vrh obrneš se na desno mimo postajališča in poslovivši se od Kranjske zagledaš pred seboj mejne stebre. Do tu smo se vozili s 5 konji, tukaj pa so dva odpregli; začeli smo se spuščati niže med gorovje. Vidiš gore, gore in zopet gore, potem gozd, sneg, potoke, puščavo: tako nas je sprejela Koroška. Ko smo bili prišli čez mali Ljubelj, zagledali smo za gozdi čarobno dravsko dolino, dolgo, dovolj široko, obstavljeno z gorami kakor z zidovjem, posejano z vasmí, gradovi, cerkvami, in se spustili vanjo. Poslednja pošta proti Celovcu gre sicer čez gore, ki pa niso več tako visoke, no, tu smo že v dolini sami, v kateri se je razpel kakor šopek lepi Celovec. Iz Ljubljane smo odrinili ob šestih, sem smo prispeli ob osmih zvečer.

Gorica (Görz) 1841. 2. vel. travna.⁴⁾

Kako dolgo vam že nisem pisal, mila mamica! Ali ne srdite se; res, že nekdanj je bilo. Čas je minil, deloma s potovanjem in z vožnjami, deloma s popraševanjem in za-

¹⁾ Blizu mesta Harkova.

²⁾ Na tem mestu je površen načrt cerkve, postajališča in ceste na Ljubelj od Sr. samega.

³⁾ Tu je zopet mal načrt, ki naj bi nekako predočil, kako se vidi z Ljubelja.

⁴⁾ Ta list ima števil. L.

pisovanjem; res ne vem, kako hitro je potekel. Komaj da sem utegnil napisati si na koščke papirja opazke o tem, o čemer bi vam pisal. Nekateri listki so se mi izgubili, zato vam moram poročati po spominu. Med tem časom sem mnogo potoval, kakor boste videli, in videl in slišal mnogo zanimivega. Bil sem tudi v Italiji. Vi se čudite, kako je to mogoče; če gledate na zemljevid, najdete Celovec na severu od Gorice, a jaz sem bil vendar v Italiji, danes sem prišel od tam. Poslušajte, kako se je to zgodilo.

Vraz je v Ljubljani zbolel in jaz sem se vozil sam v Celovec. V Celovcu sem našel bivšega profesorja Zupana.¹⁾ Debel je kakor Avdotja Fedorovna, je veseljak, šaljivec in učen mož, ljubi sladkarije kakor naš Mikola²⁾ in je, kar še enkrat povdarjam, jako učen. V Blatogradu, tri ure od Celovca, živi drug učen Slovenec³⁾, Jarnik, ki je tudi jako učen in zelo ljubezniv starček. Dne 17. sem prišel v Celovec, 18. sem šel v Blatograd in bil 19. pri Jarniku, 20. pa sem se vrnil v Celovec obiskavši med potjo vojvodski prestol, znameniti pomnik slovanski IX. veka. 21. sem prebil v Celovcu v Zupanovi družbi, 22. pa sem se odpeljal po cesti, ki drži proti Beljaku, do Vrbe (Velden), od tod pa sem jo mahnil peš k fari sv. Mihaela v Rožni dolini (Rosenthal.) Cesta do Vrbe pelje ob prekrasnem vrbskem jezeru, ki me spominja po svoji širini in svojem bregovju na Oko in Dneper. V Rožni dolini sem moral ostati, ker je ohranilo tukajšnje ljudstvo več narodnega nego drugod po Koroškem. Pri Fari sem se seznanil s kapelanom Majerjem, ljubiteljem in poznavateljem koroškega naroda, in preživel govoreč in hodeč ž njim po čarobni Rožni dolini. 23. Skozi Rožno dolino

¹⁾ Sreznevski piše ex-prof. Župana. V „Živi star“ je pod črto opomba, menda prof. Lamanskega: m. e. экстраординарнаго профессора, in se sklicuje na drugo mesto Sreznevski, kjer je pisano: екстр. профессоромъ Ж., dočim je edino pravilno ex-prof.

²⁾ Nikolaj Ivanovič Sreznevskij, brat našega Izmaela.

³⁾ Na tem mestu piše Sreznevskij: Slovenec, kakor je Jarnik gotovo sebe imenoval.

teče Drava; njene bregove pokriva zelenje logov, njiv in gozdov, više pa se blišči beli sneg. Povsod so razsejane vasice; 24. sem se odpravil v Ziljsko dolino in hodil ves dan. Moj vodnik mi je nosil vrečo in sončnik v nožnici, zaradi česar ga smatrajo vsi za zemljemersko orodje in mene za zemljemerca; midva se razgovarjava in korakava naprej. Kako je koristno tako potovanje z vodnikom! V enem dnevu zveš več nego sicer cel teden. Pozno zvečer sem prišel v Bistrico (Feistritz), v jedno izmed glavnih vasij zilske doline. Ne vem, ali jo najdete na zemljevidu. Zilska dolina je dobila ime od reke Zile (ital. Zilia, nem. Gail, torej na ruskih zemljevidih Гайль ali Гейль). Od vseh stranij okroženi od Nemcev, ohranili so Ziljanje svoj posebni značaj, po katerem so znani po vsej Iliriji. Dne 25. je imel biti v vasi sv. Jurija cerkveni shod, zato sem se odpravil, prenočivši v Bistrici, na vse zgodaj tje. Svoj čas vam opišem ta praznik natanko, sedaj naj izpregovorim le nekoliko besedij o noši Ziljank. Deklice, sedanje gospodinje in vse druge ženske so opravljene vedno kakor za na ples: nosijo kratka krila, skoro do kolen, bele nogavice in cipele z visokimi petami. Spremaj pri pasu nosijo robec in sicer tako, da sta pritrjena dva vogla pod vratom z buciko, druga dva pa obljemljeta pas in sta zadaj zavezana s pentljo. Na glavo si devajo bel robec, katerega zadnje vogle poddevajo pod lase, druga pa sta ob strani lahno zvezana na ta način, da je jeden vedno na prsih, drugi vedno na plečih; nad čelom je k robcu prišitih 15 vatlov lepo nabranih čipek. Rokavi pri srajci (ki so jako, jako kratki) niso široki in imajo čipke, na hrbtu pa visi od srajce gosto nabran in zopet s čipkami pošit prtič na tri vogle. Pozabil sem povedati, da nosijo vrh robca okolo pasu črn pas od kože, ki je okrašen s podobami pavjih peres, na enem koncu pa, ki sega do kolen, privezan je nožiček, ki se da zapreti. Predstavite si tako čudakinjo vedno z jedno roko v boku, z drugo spuščeno po vojaško, in gotovo se zasmujete. Mnoge teh čudakinj so jako mile. Plešejo

jako krasno: moški skače, deklica pa hodi okoli njega, držeč se, kakor sem vam jo prej popisal, s povešeno glavo, vedno s hrbtom obrnjena proti sredini. Plešejo in pojejo; kadar pojejo, hodi moški z dekletom kakor pri polonezi, potem zaigra godba, in ples se prične. Godci sedé pod lipo, plešejo pa okolo lipe. Ves ta praznik je poln obredov, in Bog se imenuje celo pri plesu. Prvi „visoki raj“¹⁾ se začneja s pesmijo:

Bug, daj nan dober čes te prvi raj začeti;
te kaj da sme začeli, še tak ga ne bme peli.

Pri sv. Juriju sem se obrnil k duhovniku, on pa me je seznanil z družino baronov Eichelburgov, in baronica je bila jako prijazna, da si je prizadevala seznaniti me z vsemi posebnostmi Ziljanov. Tukaj je bilo tudi nekoliko uradnikov iz Pliberka, kjer se nahajajo znameniti svinčeni rudniki. Prvi izmed njih me je pregovoril, da žrtvujem dan za to, da si ogledam jame, in šel sem ž njim nočevat iz sv. Jurija v Pliberk. Dne 26. sem bil ves dan v rovi. Čudovite jame je tukaj izkopal človek; globoke so 150 sežnjev, dolge pa več od poldruge vrste, če jih merimo v jedni črti. Kakor kaki duhovi delajo rudokopi drug nad drugim, ločeni drug od drugega, in ne vidijo sveta 12 ur. Tisti večer še sem se vrnil v spremstvu nekega Ziljana v Bistrico, drugi dan pa sem šel z drugim Ziljanom dalje proti Trbižu. V Trbižu živé Nemci, ali moral sem iti tod, da bi prišel k Rezijanom. Ti Rezijanje so prebivavci rezijske doline (Valle della Resia) v beneški Italiji ob mejah Kranjske.²⁾ Svoj čas je zvedel o njih par besed Dobrowsky, od tedaj pa ni izpregovoril o njih nihče niti besede, da celo tukaj dobro ne vedó, kje prav za prav leži ta dolina. Poiskavši na zemljevidu celo Reziuto, mislil sem si, da ne more biti dolina daleč od Reziute. Odpravil sem se torej v Trbiž z namenom, da jo uberem odtod v Reziuto in potem dalje, kakor Bog dá. Hotel sem oditi ali se odpeljati že 27., ali ta dan je imela priti v Trbiž cesarica, zato nisem

mogel iztakniti voza. Prenočeval sem torej po sili v Trbižu, videl cesarico in ravnodušje ljudstva do nje, in drugi dan sem se odpeljal v Reziuto. Cesta me pelje po divji dolini; ob obeh straneh se dvigajo gole gore, potok zavzema le deseti del svoje kamenite struge, tu pa tam raste grmičje, prah po cesti je strašan, vročina neznosna. Prestopivši v Pontebi most, bil sem v Italiji in zagledal povsem drugo podobo: tu stojé jako borne hišice, zidane v jedno in dve nadstropji, z ravnimi strehami, okolo hiš je drevje, in po njem so razprežene vinske trte. Vidim črne oči, črne in rudeče lase, po nemško ne izpregovori nihče ni besedice, prav tako ne po slovensko, vse samo furlansko (to je jezik sredi med italijanščino in francoščino, lep jezik, kar pa ne pomanjša neprijetnosti, če ga ne razumeš). V Dunji sem obedel, ne da bi bil še vedel, kam grem in kako najdem Rezijsko. K sreči je razumel gospodar par nemških besedij. Jaz sem ga vprašal po Rezijski, on pa mi je pokazal za odgovor mladega človeka v črnih nogavicah in cipelah, češ da je to kapelan iz Rezijske. O sreča! sem si mislil, nisem zastonj videl mladega meseca na desni strani. Nagovorim ga po nemško. No capisco (ne razumem), odgovori mi on po furlansko. Glej, kaka sreča! Kaj početi? Moral sem se odločiti in začeti prvič v svojem življenju govoriti po laško. Lahko si mislite, kako je to šlo, a šlo je le. Razven tega je govoril kapelan dasi po rodu Furlan, tudi rezijanski; na ta način sem dodajal jaz kranjski, česar mu nisem mogel razjasniti laški, in on meni, in shajal sem. Kapelan mi je tedaj med drugim povedal, da mora iti sedaj po opravkih, da pa se zopet vidiva v Reziuti, od koder pojdeva skupaj v dolino. Tako sem prišel že 28. v Rezijsko. Dolina je kakor kotel od vseh strani obdana z divjimi strminami, le od jedne strani je ozek vhod. Od Reziute je poldrugo uro. Duhovnik, starec pri 73. letih, vendar živahen in vesel človek, ponosen na to, da je Rezijska in Rusija jedno in isto, bil je proti meni ljubezniv na vso moč in mi še tisti večer povedal mnogo zanimivega o ljudstvu.

¹⁾ Sreznevskij razlaga to kot: „вашной танецъ“.

²⁾ Pisatelj misli menda bolj na Slovence nego na geogr. pomen besede.

Rusi so vendar že bili tukaj, in sicer nekoliko vojakov na poti iz Italije, in celo grof Potocky, ko je bil slučajno slišal v Reziuti nekoliko slovanskih besedij. 29. sem bil ves dan v dolini, hodil od vasi do vasi in popraševal po šegah in navadah, po jeziku i. t. d. Kapelan me je povsod spremljal. Tukaj sem zvedel tudi o drugih Slovanih Italije, živečih v gorah južno od Reziije. Vzel sem si Rezi-jana za vodnika in hodil ž njim tri dni, dokler nisem prišel semkaj. 30. sva šla čez Reziuto, Vencone, Džemona v Tarčento. Mestece Džemona ima divno lego; okolo se razprostirajo brezkončni vrtovi, v sredini mesta je gora z gradom, okolo in okolo pa se dvigajo gore. V Tarčentu sva morala prenočiti. Popraševala sva, kje bi dobila sobo s posteljo. Tam-le! Šla sva tje. To je bila ošterija, kakor je navadna po Italiji, taka-le: Najprej¹⁾ je večja temna soba, kjer so mize s klopmi, potem so velika zgoraj obokana vrata, ki peljejo v malo sobico, kjer so ob stenah klopi, v sredini kamnato ognjišče, na njem gorí ogenj, nad ognjem visi kotel, in vrh njega se vidi dimnik. Tedaj, ko sva pila midva s Toni Bobacom vino, pripravljali so mi sobo. Potem sem stopil noter — o strah! Tu stoji velikanska postelj, tla so od opeke, vrata peljejo na hodnik in so polne razpok, šipe v oknih so razbite, stene zamazane, stol je na treh, miza na dveh nogah ter prislonjena k steni, rjuhe na postelji so vojaške. Res, grozno to! Vendar sem se dobro naspal. Zvečer, ko sem jedel cvrtje, prišla sta dva Slovana ali Ščava (Стьява), kakor jih tukaj imenujejo, in jaz sem ju izpraševal o njihovih gorah, seliščih in drugo. 1. maja sem se podal v gore. Čudna stezica to! Gore so naklonjene tako \/, v globini šumi potok brez bregov. Stezica pelje s kamena na kamen sredi gore, kjer ni videti ni bilke. Tako sem prišel v Loževaro, kjer je kapelan Ščav po rodu, kakor sem zvedel sinoči. On je jako dober starček. Ž njim sem bil štiri ure skupaj, izpraševal ga in hodil od hiše do hiše. Hišice so strašno borne, če

so tudi zidane, ljudje pa so nenavadno lepi. Dalje sem šel po podobnih stezicah v Nimis. Pri Čelminisu se mi je odprl čaroben in velikanski razgled na ravnino, kjer stoji Videm, Čividal i. t. d. Duhovnik v Nimisu je tudi Ščav, povedal mi je tudi marsikaj o Slovanih. Nimis je že v nižini. Prehod z gore v dolino je strašno strm; dve uri se hodi po kamenju in sicer jako strmo. V nižavi se začenjajo vrtovi; drevje je opleteno z vinskimi trtami, med vrstami dreves pa so njive. Nočevat sem prišel v mesto Čividal. Vprašam za gostilnico, katero mi pokažejo. Vprašam za sobo, — in mi jo pokažejo. Razvjen po nemških sobah sem se usrdil in šel iskat drugo gostilno, a brez uspeha. Klatil sem se, klatil in bil naposled vesel postelje v sobi, kjer je imel tudi nek čevljar svojo umazano, gnusno postelj. Po noči se prebudim — in ne morem dihati! čevljar se je bil napil vina, spi in bljuje; soba je bila polna ostrega, dušičnega smradu kakor po kisu. To je bila lepa kazen za mojo trmo. In tu sem se spomnil Nemčije! Marsikaj je tam grdega; a gostilne, sobe v njih, postelje in sploh vse udobnosti za potnike so vse drugačne kakor v Italiji. Danes sem prišel iz Čividala v Gorico ob 3. Danes je nedelja; Furlani so lepo oblečeni, igrajo, pojejo in so ovenčani s cvetjem. Bližajoč se Gorici sem videl Sočo, ki se vali temnozelene barve tje proti morju kakor trak. V Gorici živé Kranjci in Nemci, gospodujoči jezik pa je furlansko-laški. Iz svojega okna sem videl vse tukajšnje občinstvo; gospe so oblečene lepo, vkusno in bogato.

Poljubljam vam roko, mila mamica, in vam čestitam h godu. Bog vam daj zdravja in zadovoljnosti. Poljubim tudi tebe, mili brat!

Iz Gorice je šel Sreznevskij v Trst in napravil za par dni izlet v Benetke, toda v poznejših svojih pismih več ne govori o Slovencih. Potoval je iz Trsta na Reko v Dalmacijo, Črno goro, potem zopet nazaj in preko Reke na Hrvaško. V domovino je prišel šele v poletju 1842. leta in začel svoje plodovito delovanje kot vseučiliški profesor.

¹⁾ Sreznevskij ima tudi načrt.

Zivljenja realizem.

(Zložil *F. S. Finžgar.*)

III. Bolnik.

Vsa hiša je po koncu:
vse dekle, kuharica, hišna,
vsi sluge, vratar, lakaj,
vse z rameni skomizga,
vse bega, plaho gleda
v obraz gospë nesrečne.

Zdravnika dva sta prihitela,
recepte pišeta bolniku.
Za deklo dekla pa v lekarno
zdravil iskat viharo teka. — —

Odleglo je bolniku.
Morda že jed diši mu.
Pečenka praži se mu slastna,
piščanca bedro se mu nudi.

Pokuša; s težavo jé počasi.
Vendar — to znamenje je varno,
da vsa nevarnost je minula.

Zdravnika spravita nagrado.
Gospa še toplo ju zahvali,
do vrat celó ju spremi,
potem pa vrne se nazaj,
kjer na blazini težko diha
dobrot vseh sito bolno kuže

— — — — —
Pred vrati v pustem mrazu
razgaljen drgeta berač —
In v malho spravlja dar gospejin:
že dva dni star krompir.

IV. Služit.

Na lice staro ovenelo,
koščeno kakor smrtne žene,
slovesa solza je pritekla.
Za hčerko joka revna mati,
za hčerko, ki odšla je v mesto,
zase in zanjo kruha služit.

Pri mrzli peči joka mati,
po hčerki joka, moli zanjo,
da Bog bi dal ji dobro službo,
za dušo dobro in teló.

Poteka mesec. Kmalu Mana
denarcev pošlje ji domov,
da kupi moke si in kruha,
zakuri v mrzlo peč si gorko
in stare si ogreje ude.

Pri peči sanja stara mati,
o kruhu sanja in o srebru.

Vzbudi iz sanj se stara mati,
na duri nekdo je pokljukal:

Denar ji nese poštni sluga.
Ni poštni sluga, to je Mana.
Denarcev ni dobila mati,
prišla je hči iz mesta prazna.

„Ah mati, mati odpustite,
nad mano se ne razjezite.
Več nisem mogla potrpeti,
več nisem mogla tam živeti.
Za vse, za vse so me rabili,
za vse, za greh celó hoteli —
Zato doma pri vas bom, mati,
čeprav obema je stradati!“

Poljublja mati zvesto Mano,
na njenem srcu se ogreva
in zablja, da je lačna, reva.

Nad kočo se krilatci zbirajo,
sirotama solze otirajo,
v nebesa nosijo jih vroče:
„Pomagaj jima, dobri Oče!“

Deteljica.

(Novela. — Spisal *Fr. S. Finžgar.*)

(Dalje.)

XIV.

Štirinajst dnij potem je bilo. Ljubljano je zavijala gosta megla. Plinove svetiljke so imele velike rešetaste meglene obroče. Po ulicah so drdrale kočije. Ali skoro vse so hitele proti istemu cilju — proti gledišču. Rigoletto je vzdramil zopet Ljubljančane, da je bilo gledišče razprodano.

V prvih vrstah sedežev so stali častniki in se ponosno ozirali nazaj po občinstvu. Nastavljali so kukala in streljali s temi kavalirskimi topovi po mestnih krasoticah, katerih premnoga je prišla bolj kazat sebe in svojo toaletto, kakor poslušat opero. Ob straneh so stali puhloglavi gizdalini z razčesanimi in „polizanimi“ lasmi, navihanimi brčicami, najmodernejšimi kravatami in naprsniki. — Tako je na svetu. Nekaj mora človek gojiti in urejati. Če nima veselja in moči, da bi vzgojil glavo znotraj, gojiti in gladiti jo mora zunaj. — Pregledovali in rešetal so ložo za ložo, osebo za osebo, šepetali si stokrat ponovljene neduhovite dovtipe in oblastno razkazovali sebe, kot tiste voščene figure v galantrijskih izložnih oknih. Ko so obrali in ogledali celo občinstvo, prično drug za drugim študirati neko ložo v srednji vrsti. Po vrsti so lovili s kukali one tri gospode, ki so nekako brezbržno sedeli v loži in se pogovarjali, pa za občinstvo se zelo malo menili. Nobeden jih ni poznal.

„To so tujci“, omeni jeden izmed njih, ki je imel velikanski ovratnik gori do ušes.

„Najbrže so s kmetov! Le obleko poglej! Vse še lanska moda! In kako sedé! Za občinstvo se še ne menijo ne; ti res mislijo, da je gledišče radi igre, radi umetnosti, ne pa poglavitno zato, da se oko napase in nasiti ob dražestnih obrazkih, labodjih vratovih, slonokoščenih rokah in finih toaletah. Grozno neumni so taki ljudje, ki živé na deželi!“

Zvonček je prekinil njih nadaljnje duhovito modrovanje. Sedli so na mehke blazine, sedli z nekim strahom, češ, za dobro četrto ure imamo post in ne bomo mogli študirati občinstva.

Vse drugače je pa vplival zvonček na ono trojico v loži za tujce. Pozorno so vprli vsi trije oko na krasni zastor, vsrkavali vase prve akorde orkestra, in ko se je dvignila zavesa, ni nihče trenil z očesom: živeli so samo glasbi, živeli lepi umetnosti ti trije tujci, naši znanci, naša deteljica.

Ko je padlo zagrinjalo, probudil je šele plosk te tri zamaknjence, da so tudi udarili ob dlan in navdušeno ploskali, pa ne iz navade, ampak ploskali so umetnosti.

Dr. Dolenc sedel na stolec nazaj v kót lože. Od tod je pogledal malomarno na nasprotno ložo. Ali pogled mu je najedenkrat obtičal kot privezan na loži. Srce mu je zatrepetalo, ustnice so se mu stisnile, v duši mu je nekaj zadonelo, kot davni ljubezenski spev; a tega je udušil vihar zaničevanja. V nasprotni loži je zagledal tiste že pozabljene plave oči, zagledal v biserih in zlatu se bliščečo gospo Schaeberjevo — nekdanjo svojo tako oboževano miljenko. Njen mož je z neizraznim obrazom tičal zadaj in prav pošteno zeval, gospej je pa dvoril mlad častnik, tenek kakor bilka, kateri je brez dvombe lože prenašal plesno vročino in parfemov vonj, kakor „vojne štrapace“ in smodnikov duh. Dr. Dolencu so se vzbudili vsi nekdanji spomini, vsa lepa poezija prve vzorne ljubezni, in hkrati so mu vstajali v srcu kakor pošasti gnev, sovraštvo in preziranje ženstva. Bil je hitro ob vso dobro voljo, in žal mu je bilo, da je šel v gledišče.

Kakor roj iz panja, rekel bi Homer, so se usipali ljudje iz gledišča. Vprašal bi lahko kdo, je-li to doseglo svoj namen, namen, ka-

teri je načrtal že popolnoma pametno Aristotel, ko je postavil aksiom, da mora biti gledišče vedno in vselej *καθ'αρσις τῶν τοιούτων παθημάτων* — da mora gledišče strasti krotiti in blažiti, ne pa gojiti in dražiti. Ali koliko je bilo tu nevoljnih obrazov in obrazkov! Morda ni opera vspela? Kaj še! Ta ali oni pogled ni bil dosti ljubezniv, ta ali ona toaleta je premalo pozornosti budila, dasi je bila delo celotedenskega premišljevanja in branja modernih žurnalov. In to je bolelo, to rodilo slabo voljo, to pokvarilo — dobro spanje. — Gorjé ti, umetnost!

Deteljica je šla v kavarno, ki je bila do cela napolnjena. Natakariji so begali po dvorani, naročali s tistim znanim nosljajočim glasom, krogle na biljardih so trkale, domina ropotala, karte se mešale, zraven se je pa kadilo, pilo, govorilo, komarilo, smejala, pa tudi brezposelno sedelo in gledalo v ta vrtinec. Deteljica je s težka dobila prazno mizico v kotu. Tje so sedli in se ne meneč za ves hrup po stari navadi dobro zabavali. Najživahnejši je bil najedenkrat dr. Dolenec. Nikakor ni bil zadovoljen s črno kavo, še manj s čajem. Hotel je piti, piti velikomestno in naročil je natakarku šampanjko. Ko je počil prvi čep, vzbudila je naša miza pozornost. Pogledali so vsi na te tri tujce, ki so se izborno zabavali, pili in trkali, da je bilo veselje. In ko je počil še drugi in tretji zamašek, ko se natakark kar ganil ni od mizice in je neprestano vrtel v golidici na ledu nove šampanjke z najdražjo marko, zrl je marsikdo v kavarni zavidno na deteljico ter tuhtal, ali so to bogataši, ali so pa brezobzirni zapravljaljivi.

Kavarna se je izpraznila. Zadnja je šla deteljica. Ogrnili so svrhničke, grel jih je šampanjec, prijeli se za komolce in po cesti proti hotelu brenčali: Ženska le vara nas!

Dr. Dolenec je mislil, da bo v vinskih duhovih potopil razburjenost. Toda ni šlo. Vino se ga niti prijelo ni. Ko sta šla Hugon in Karol židane volje spat, legel je on oblečen na divan in ob brleči luči mislil še dolgo, dolgo. Zakaj vendar vpliva posamezen slučaj nanj tako zmagovito, da si napravi iz njega

splošno pravilo, da vsled jedne nevere obsoja ves svet, da vidi vse črno, vse brez luči! Saj vendar izjema le potrjuje pravilo; ljulika je vedno med pšenico; ali zaradi tega ni vreči pšenice na ogenj. In zdelo se mu je, da je Adelica tak pšenični klas, katerega ne more zadušiti ves svetovni plevel, ne more in ga ne sme. Pa zopet je zadonela stara pesem: ali ni bila Fina nekdanj prav taka?

Truden, zmučen, neodločen, brez sodbe je legel, a slabo spal in sanjal o zlobnem svetu, o propalem ženstvu.

XV.

Adelica je sedela pri klavirju in pela Mozartovo „vijolico“. Ko je zapela ono žalostno vrstico: „Medli, mrjè“, nagnila je kodrasto glavico, iz prsij ji je otožno vrel tresoč se glasek, kot bi še ona z vijolico medlela in mrla. Bila je zares sama kakor cvet, katerega upogne vročina, da mu kloni glavico in se sveži listi sesvedrajo in pobesijo. Pela je s takim občutkom, kakor bi ne igrala uloge, ampak igrala in pela iz dna srca.

V sobi ni bilo nikogar. Mama je bila z otroki v kuhinji; in prav tedaj, ko je bila Adelica sama, prav tedaj je dajala duška svojemu srcu, tedaj je pela kar in kakor je čutila. Vendar nekdo je bil v sobi. V kotu med dvema oknom pod lepim rudečim baldahincem, ki je bil obrobjen z zlatimi resami, je stal krasen kip lurske Marije. Kip je bil bel, kot najčistejši marmor. Samo krog ledij je bil ovit širok višnjeve pas, ki se je križal spredaj in v širokih trakovih visel Mariji do tal. Od desne roke se je lesketal krasen biserni molek na srebrni veržici. Na celem kipu ni bilo najmanjšega praška. Dasi je bila valovita, gubasta obleka kot nalašč, da bi se vanjo natrosil in ugnezdil skozi vsako špranjo prodirajoči prah, vendar so bile še te gube jasne in čiste, kot bi bil danes umetnik odložil dleto od kipa. Krog in krog te kapelice so se razprostirale širokoliste iztočne rastline; med temi so bili štirje lončki saksifrage, ki je od božiča še vedno cvetla.

Pogled v bodočnost.

Risal Iv. Vavpotič.

Pred kipom sredi tega vrtca je bil stolec-klečalnik, pogrnjen z bogato vezanim prtom. Od stropa je visel srebrn lesteneč, v katerem je gorela za rudečim steklom noč in dan lučka.

Kdor je videl to domače svetišče, postal je nehoté in gledal to lepoto, gledal mile oči nebeške Device, gledal rudeči plamenček, ki je plapolal v srčastem lestencu kakor živ ogenj ljubezni v deviškem srcu. Vsakdo je moral gledati, vsakoga je navdal neki svet strah in ga prešinila ljubezen do „brezmadežnega Spočetja“. A premnogi tudi ni strpel dolgo ob tem pogledu. Plamenček se je stezal iz rudeče posodice in kakor preteči prst slabe vesti marsikomu očital, da je v njegovi duši tema, noč, zima, ona mrzla noč, katero rodi slabo življenje, ki zatre ogenj žive vere in navda srce s tisto praznoto, katere ne more izpolniti ves šum in hrup, vse tekanje in drvenje za razbrzdanim razkošjem.

Ako bi pa kdo mislil, da je bil ta altareček v sobici pri Rovanovih samo lep kos krasilnega pohištva, ta bi se jako motil. Ta kotiček je bil za Adelico najmirnejše pribežališče, ko ji je mlado srce stiskala otožnost. Prečisti je tožila svoje gorje, njej pripovedovala najskrivnejše misli in želje, njej zapala vse, čisto vse, več kakor lastni materi.

Adelica je doigrala in izpela „vijolico“. Pogled ji je ušel na lurško Marijo. Tako ljubeznivo jo je gledala iz krasnega vrtiča, po katerem je razlivalo zimsko solnce zlate žarke. Adelici se je zazdelo, da jo je poslušala, da jo ume, da čuti ž njo ter jo vabi k sebi. Vstala je in pohitela na klečalnik, zazrla se v Marijo, sklenila bele roke in gledala vanjo nepremično, gledala v tiste mile oči, ki so jo zrle izpod baldahinca. Počasi so se ji ustnice zganile, in kakor bi šepetale širokoliste palme, bilo je čuti:

Kot solnce čist — moj srčni je žar,
Ne bo me ga sram — pred tabo nikdar!

Nato je povabila glavo, sklenila tesneje roke, na lice so se ji vsuli razpuščeni kodri, v katere so se zavili jasni solnčni trakovi, kakor bi ji hoteli splesti krog glave sijaj nekaljene nedolžnosti. — Mama je prišla v

sobo. Adelica je ni čula. Obstala je gospa pri vratih; v oko ji je silila solza, bila je srečna, tako neizmerno srečna in vesela svojega dobrega angela. Zahvalila je Boga, da ji je dal ta biser, a v svoji skromnosti ni mislila, da je bil ta biser neoglajen, ko ga je prejela iz stvarnikove roke, da je bila ona tista umetnica, ki ga je izbrusila, da žari in se sveti kot nebeški draguljec. Gledala je hčerko in ponavljala Weberjevo pesem, *Frauenaugen, Frauenhände*:

Doch die schönsten Frauenhände
Sind die zum Gebet verschränkten,
Und die schönsten Frauenaugen
Sind die demuthsvoll gesenkten.

Adelica se je zganila. Začutila je materino navzočnost. Hitro je vstala in hitela k mami, oklenila se ji krog vratú in jo ljubeznivo karala: „Le čakaj, mamica, ti me zalezuješ!“

„Nič te ne zalezujem, dete moje. Nisem te hotela motiti v molitvi. Ali nekaj te moram vprašati, Ada! Sedi k meni in bodi odkritosrčna!“

Sedli sta na divan. Mama jo je prišla za roke in ji gledala v oči, kakor bi hotela preprečiti vsako najmanjšo skrivnost. Zakaj to je vedela, da te jasne oči ne morejo varati.

„Ada, povej mi po pravici, zakaj si otožna? Nič mi ne utaji, materino oko vidi več, kakor se ti dozdeva.“

„Mama, ti boš huda name!“

„Ne boj se, Ada! Posvarim te, če je kaj napačnega. To je moja dolžnost. Huda pa nisem bila in ne bom!“

„Mama, jaz imam dr. Dolenca tako rada —.“

Še je hotela govoriti. Pa še ta stavek je komaj izustila. Vsa se je tresla. Prvič v življenju je izrekla tak stavek, prvič in svoji materi. Skrila je lice na materine prsi in zaihtela.

„Ne jokaj, Ada; bodi pametna! Vse to sem že dolgo slutila. Vprašati te nisem hotela in čakala sem, da mi sama poveš. Če ga imaš rada, prav je. Saj smo mu vsi dolžni zahvalo, da nas je takrat otel.“

„Ali jaz ga imam še vse drugače rada, sama ne vem — —.“

In zopet je skrila obraz na materino srce.

„Ada, Ada, ti Dolenca ljubiš! Varuj se, varuj! Pomisli, da je glava višje kakor srce. Glava mora vladati in brzdati strastno srce, sicer boš vedno nesrečna na svetu!“

„Saj ne bi bila nesrečna, ko bi le dr. Dolenec ne bil tako osoren z menoj. Tako mrzlo me pozdravi, kar nekam ježno. Ne vem, kaj sem mu storila. Saj mu vse dobro privoščim, molim zanj, samo ko bi me ne sovražil.“

„Ada, ti se motiš. Saj veš, da prevzema dr. Dolenec odvetniško pisarno, ker odpo-tuje bolehnin in stari njegov šef v Gradec. Skrbi in dela ima mnogo. Zato se ti zdi osoren.“

„Gospa notarjeva in komisarjeva sta mi zadnjič rekli, da zahaja sedaj često na Gorico, ker je Poldika tam.“

„O ti revica, kako si otročja! Kaj tebi mar, če zahaja!“

„Seveda mi ni; pa gospe me vedno dra-žita.“

„Ker vesta, da si otročja. Ti se za to ne smeš čisto nič zmeniti, in potem te ne bo nihče dražil.“

Gospa je tako milo sodila svoji znanki vpričo hčerke. V srcu je pa dobro vedela, da je ta nagajivost zelo, zelo neumestna, da podžiga v dekliškem srcu tisti nesrečni ogenj, ki je kriv premnogo nesreč, kateri kalí tudi družinsko srečo prav onim, tisti ogenj ne-utemeljene ljubosumnosti.

„Mama, druge deklice pravijo, da je Do-lenec pijanec. Kaj ne, da ni?“

„Slabi jeziki ostro sodijo. Dr. Dolenec je dober človek. Toda kako hoče drugače ži-veti, ko nima dóma! Saj mora v gostilno.

In če ga prilika pripravi, da je dobre volje, zato še ni pijanec. Sicer pa dr. Dolenca nekaj peče, neka bridka izkušnja. Zato malo mara za družbo, zato so ti trije vedno bolj zase. Tudi ti boš še imela take bridke trenutke. Zato se je treba najprej zavarovati in nikdar ne slepo hoditi za namišljeno srečo. Zato je toliko ljudij nesrečnih, ker premalo mislijo in brez glave hité, kamor jih vleče srce. Potem ko so prevarani, pa sovražijo in ob-sojajo vse ljudi, kar ni prav.“

„Mama, jaz sem pa vendar prepričana, da je dr. Dolenec jezen name. Ali ga smem vprašati, zakaj je hud?“

„Nikar, nikakor! To bi se reklo, da siliš za njim, to je nečastno za vsako dekle. Če imaš mirno vest, ne maraj čiso nič. Bog te je varoval doslej, vodil te bo tudi dalje, kakor je njegova volja.“

Minka in Rajko sta prišla kričeča v sobo, Minka s punčko, Rajko s konjem. Pretrgala sta pogovor. Adelica se je igrala z otro-koma, a bila je raztresena in zamišljena. Lože ji je bilo, ko je odkrila materi srčno skrivnost, toda zadovoljna ni bila. Ni sicer hrepenela, da bi bila nevesta drja Dolenca; vedno je tako lagala sama sebi; a neskončno jo je bolelo, da ji noče biti prijatelj tisti, katerega ima tako tako rada.

Kontrolorka je šla ven in z bistrim umom presodila, da ne bi bil napačen zet dr. Do-lenec. Vedela je, da pogreša samo ljubečega srca, domače družbe, in bil bi gotovo naj-boljši človek. Toda on je sedaj odvetnik, go-tovo bo iskal bogate neveste. Ada, uradnika hči, pa ni bogata, zato je sklenila, da stori, karkoli bo mogla, da umiri Ado in jo ob-varuje gorjá nesrečne ljubezni. (Dalje.)

Mladi cvét . . .

(† S. H. U.)

Kaj, če pomladi prvo cvetje
zagrne bel sneženi prt?

Kaj, če življenja mladoletje
s koščeno roko stare smrt?

Za prvim cvétom nov požene,
a to je žitja lepši kal . . .
in kdor kot mladi cvet povene,
najlepši del si je izbral.

Vrt, vrt!

(Povest. — Spisal I. Štrukelj.)

(Konec.)

VIII.

Temna, vihar na noč je minula. Marsi-kateri Robidovčan se je bal za streho, pa čeprav je tulil veter in se upiral vanjo, odnesel je vendar ni. To je vsakdo že po noči vedel, da ima streho še celo, toda tega in onega je mikalo, kaj bo pri sosedih. Zato je bilo zjutraj vse zunaj: vse je ogledovalo. Kajpak je bilo treba oči precej napenjati, ker hiše so dokaj raztresene. No pa ni bilo nikjer posebne nesreče.

„Jaz sem se bal hujšega“, oddahnil si je jeden izmed gospodarjev.

„Kakor je bilo hudo, smemo biti še veseli“, bil je zadovoljen drug.

„Pa včasih ni bilo takih viharjev.“

„Kar jaz pomnim, nikoli.“

„Vedno hujše je na svetu.“

„Saj je pa tudi svet zmerom hudobnejši.“

„Kaj pa otroci tamkaj-le tako vrišče?“

„Pa res — na Koščkov vrt kažejo.“

„Najbrž je kako drevo polomljeno.“

„Bržkone.“

„Poglej no, sedaj so jo pa udrli.“

„Nekaj posebnega mora biti —“

„I, saj lahko pogledava.“

„Prav govoriš, čemu bi ugibala.“

Moža sta šla proti prostoru, kjer so stali poprej otroci, pa sta si kmalu razložila, kaj je bilo otrokom. Vaško znamenje konec Koščkovega vrta je bilo brez strehe.

„Saj sem dejal, da ne bo brez škode.“

„Ej, tu o škodi skoro ni govoriti! Ta streha je že davno prosila popravila.“

„Za nič ni bila, pa je le odlegla kakor nova.“

„Zid menda še ni trpel.“

„O nič še ne! Pač je včasih dežnica hotela poiskati pot do zida, pa je Košček vselej

o pravem času podtaknil kako deščico, pa je bilo še za silo.“

„A sedaj, ko je streha na tleh, ne bo več za nazaj.“

„Seveda ne, saj se je gotovo vsa razsula.“

„Kajpak drugega. Saj se vé, kaj so stare trhljene deske.“

„Dokler se jih ne dotakneš, so že še, a če jih premakneš, potem pa le išči novih.“

„E, veš kaj, dosti grda je že bila stara streha; sedaj bomo znamenje prebarvali in pokrili z opeko, pa bo tako, da ga daleč na okoli ni takega.“

„To je naša sreča, da imamo denar že nabran; jaz stavim glavo, da bi se jih polovica ustavljala za tiste bore krajcarčke, če bi morali šele sedaj moledovati za nje od praga do praga.“

„Koliko neki je denarja?“

„Mislim, da se bo vse naredilo ž njim.“

„Pa koliko ga je prav za prav?“

„To pa ti povej, če veš.“

„Kdaj že, stoj no, menda smo se ono jesen menili, da je že kakih 40 goldinarjev.“

„Jaz ne bom dejal ne tako ne tako, pa vendar se mi zdi, da se precej nabere v nabiralnik.“

„Kolikokrat kdo kaj vrže vanj.“

„Ne mine dan, da bi kdo ne klečal pred znamenjem.“

„O naš sv. Anton je imeniten!“

„Pa tudi bogat bo že.“

„Sedaj bo pa Košček vendar jedenkrat pokazal račun.“

„Ne goljufa menda ne — no saj bi se zameril sv. Antonu bolj kakor nam, če bi — pa to vse jedno ni prav, da nam nič ne pové, koliko je denarja.“

„Res je premoški! Še vprašati ga ne smeš, brž ti katero podrobi, da imaš dosti za nekaj časa.“

„Meni jo je že! Saj grem več kakor jedenkrat na leto k izpovedi, pokadil mi jo je pod nos, tam bi že zvedel, kaj naj storim, če bi ne bilo kaj v redu.“

„No, primeroma lahko sami vemo, koliko mora biti denarja. Popravljaj on še ni nič, ključ hrani sedem let, za poprej pa tudi vemo, koliko se je nakapljalo leto in dan. Manj torej tudi ne bode.“

„Rajše več.“

Vse Robidovje je že govorilo o znamenju, o njegovi novi strehi in denarju, ki ga ima spravljenega Košček, samo ta še ni nič vedel, kaj se je zgodilo. Prejšnji večer je bil zopet malo „v rožah“, Matere Božje skozi strop sicer ni videl, pa ga je imel le precej, zato je dobro dolgo spal. Šele Šimen mu je povedal novico o znamenju.

„E, če hujšega ni, to se bo hitro popravilo! Kdaj sem že mislil, da bi sam vrgel streho doli, pa saj je še dobro izpolnjevala svojo nalogo.“ Tako je govoril Košček imenitno in se mu še vredno ni zdelo iti gledat znamenja.

Prejšnja dva možaka sta pa imela večjo skrb — no, Košček je kmalu dejal: večjo sitnost — za znamenje. H Koščku sta prišla in ga jela izpraševati, kaj namerja.

„Kaj namerjam?“ je ponovil in kazal, da mu je nekaj všeč, nekaj pa tudi ne. Všeč, ker sta s temi besedami izrekla njegovo prvenstvo, pa tudi ne všeč, ker sta ga prišla nekako priganjat in nadzirat. „Težko je reči, kaj naj storim. Vsak bo hotel imeti po svoje, že poznam ljudi, prav dobro. Z opeko bomo pokrili, pa bo; z deskami sedaj nihče več ne pokriva, pa jih tudi ni kje dobiti. Pa saj se še ne mudi tako. V nedeljo se bomo pogovorili, pa bo najbolj pametno.“

„Ce bo pa ta čas že deževalo?“

„Pa res, škoda“ —

„No, pa vidva pokrijta kar takoj, če moreta! Ali nosim jaz opeko v žepu?“ odrezal se je Košček, ki je bil že skoro hud.

„Tisto seveda ni mogoče, ali —“

„Prej ko prej —“

„Jaz sem skrbel za znamenje sedem let“, govoril je mož, ki ni hotel sosedov kar nič

več poslušati, „pa se ni podrlo, pa se tudi sedaj ne bo! Le brez skrbi bodita: malo desk in slame že še premorem, za prvo silo bom že pokrili.“

Zaradi denarja si pa nista upala nobene ziniti, zakaj Košček je bil očitno slabe volje. Uganila sta prav lahko, da je najmodreje, ako odideta; zato sta šla. Odhajaje prvi zadene z nogo ob skrinjo, pa je pokrov zaropotal, ker je bil slabo prislonjen.

„Pa slabo zaklepaš, ali se nič ne bojiš tatov?“ Mož ni hotel tožiti sebe, da je neroden, temveč je rajši na Koščka zvrnil krivdo.

„O zapiram, pa — o ti sam črni!“ Košček je za hip kar obstal. „Kje je pa ključ?“ Segel je za zgavje v tisti kót proti steni in ga dobil. „To je pa čudno!“

Seveda sedaj nista vedela, ali bi ostala ali bi šla, pa radovednost je zmagala.

„Skrinjo imam zmeraj zaklenjeno“, pripovedoval je Košček, pa ne več prevzetno, ampak v strahu, in vroče mu je bilo, „nič ne vem, kaj je to?“

„Poglej, kako je notri“, svetoval mu je drugi mož.

Odklepati ni bilo treba, zato je Košček hitro privzdignil pokrov, pa je takoj vedel, da je bil nekdo pri njegovi obleki in pri njegovem bogastvu. Obleka je bila vsa premetana, pa zato se še ni toliko zmenil, a drugače ga je pogrelo, ko je dvakrat in še dvakrat posegel na koncu pod predalček. Nič ni bilo, čisto nič! Včasih pa je bila tukaj njegova moč. Vso obleko je urno zmetal na posteljo, pa nič in nič. Začel je obleko pretresati in razgibati, pa nikjer nič.

„Okraden sem! sem že okraden! O ti svet ti, tak, peklenški! Pa kdaj, kdaj?! To bi rad vedel!“

„Koliko si pa imel?“

„Vse.“

„Ali je bilo veliko?“

„V denarjih, ali so bile hranilnične bukvice?“

„Vse je bilo.“

„Kar si imel na bukvicah, tisto bi morda še ustavil —“

„Tat bo pred menoj v hranilnici — vse je šlo, o ti strup strupenski! Če bi vedel, kdo je!“

„Tisto je.“

„Domač človek je.“

„Hiša mu mora biti znana.“

„Kdaj pa ti je prav za prav vzeto?“

„Nocoj“, odgovoril je Košček komaj, zakaj onadva sta kar naprej govorila, da še na vrsto ni mogel. „Nocoj, ker sem včeraj še nekaj venkaj jemal in vem, da je bilo še vse. O ti!“

„Kdo bi neki bil?“

„Pa res, da si upa v sobo!“ začela sta zopet soseda.

„Saj si spal na tej-le postelji, ne?“

„Pa si bil vso noč doma?“

„Kajpada!“ odgovoril je Košček obema.

„Potemtakem je vedel, kje hraniš ključ in je bil prav posebno domač —“

„Ali pa je imel ponarejen ključ, in mu je bilo tudi vse znano —“, ugibala sta moža.

„Nekaj bi dal, samo da bi ga poznal, če bi tudi nič nazaj ne dobil. O ti —!“

„Jaz že nisem tako moder, da bi ga mogel pokazati.“

„Še sumiti ga je težko —“

„Kaj če bi bil — Andrej“, zavpil je Košček bolj kakor izgovoril, in oči so se mu posvetile in kar streslo ga je.

„Kako? — Andrej je v Ljubljani.“

„Samo krast ni prišel domov; pa saj ga tudi ni videl nihče, kdo drug je,“ menila sta moža, ker si nista upala kar brez dokazov dolžiti Andreja.

„Morda tatú kje dobé.“

„Mogoče, da prinese nazaj“, jela sta sedaj tolažiti Koščka, pa bodisi, da je ta vedel, da jima tolažba ne gre od srca, in sama ne upata, kar pripovedujeta, bodisi da ga je tako bolela izguba denarjev, skratka: skoro oštevati ju je začel, češ, kaj bi mi to pravila! Če bi bil tat mislil denar meni pustiti, čemu bi si pota napravljaj! Seveda najpoprej bo jemal, potem pa vračal! Ej takih tatov je malo!

Moža sta zapustila Koščka. Pa je čudno pri nekaterih ljudeh! Prava, dobra misel jim

pride vselej prepozno v glavo. Tako lepo priliko sta imela, da bi bila vprašala Koščka, če je ukraden tudi oni denar, ki ga je hranil za znamenje, ali ne, pa se nista domislila. Komaj sta pa storila nekaj korakov od Koščkove hiše, zaskrbela ju je ta stvar.

„Kaj bo pa sedaj?“ zamislil se je prvi.

„Kaj? Košček bo trpel“, razsodil je brž drugi.

„Če bo hotel?“

„Moral bo!“

„Ne vem.“

„Kako da ne?“

„Postavim, da bi kdo znamenje ukradel, ali ga bo plačeval Košček?“

„To ni mogoče.“

„Pa reciva, da bi ga, kdo ga bo zopet napravil.“

„To je drugače. Jaz pa pravim, čemu je pa Košček denar prevzel? In če ga je prevzel, naj trpi sedaj. Zakaj ga pa ni komu drugemu dal spraviti?“

„Potrpiva, kaj porekó drugi.“

„Nič drugače, kakor jaz. Ta bi bila lepa! Potem bi si pa nekega dne lahko vsakdo, ki hrani kaj tujega, izmislil: okraden sem, drugi bi pa trpeli. Ne boš kaše pihal! Če nima denarja, ima pa kaj drugega.“

„Huda je ta, huda! Poprej je moral spravljati tiste krajcarje in si zapominjati ali zapisavati, koliko jih je, sedaj pa še iz svojega dodajati — — — jaz se nikdar ne bom lotil kaj takega.“

„Kaj se je pa silil? Ali smo ga prosili? Meniš-li, da bi kdo drug ne bil za to?“

„Zakaj ne? — Da se mu taka pripeti! Nima sreče, nikjer ne, ne pri ženitvi, ne sicer.“

„Cemu pa toliko pije! Kadar bo vse popil, potem bo mir. Našla ga bo sreča in pamet.“

„Ni svetnik, pa se mi le smili.“

„Ali jaz pravim, da se meni ne? Ali kar je, pa je.“

„Zelje bo že vse mrzlo in postano“, klicala je prvega žena izpred praga, „stopi no, kaj te bomo celo večnost čakali? Pa včasih meni očitaš, češ, ženski jeziki pa babje klepetanje: ali ste moški kaj boljši? Še jeden-

krat mi kaj reci! Kdaj si ti mene še tako dolgo čakal?"

„Pa menda ne bom tepen?" odvrnil je mož, ki ni hotel poprijeti precej zbadljivih besed.

„Oh, Neža, Neža“, pomagal mu je brž tovariš, „vse zelje in kar si skuhala, ni toliko vredno, kakor to, kar midva veva.“

„Kaj nisem že povedala, da bo kosilo tako, da ne bo za nikamor, pa se le še obotavljaš! Premakni se vendar že!“ Neži ni bila nič kaj všeč šala moževa in govorjenje njegovega spremljevalca.

„Ali Neža, poslušaj vendar: Koščku je vse pokradeno: ves denar, vse hranilnične bukvice, še tisti znamenjski denar —“

„Res?" zavzela se je Neža, stopila s praga in pozabila na mrzlo jed. „Kdaj pa?"

„Nocoj“ pravil je sosed, mož se je pa smejal, ker je žena tako hitro čas dobila.

„Če je res?"

„No, ti —“ obrnil se je k Nežinemu možu, „no pa ti govori. Saj Košček še vedel ni, jaz sem se bil zadel ob skrinjo, potem je šele zapazil.“

Neža je hotela zvedeti vse podrobnosti, stala je in govorila in izpraševala in bi bila še, pa mož njen se oglasi: „Ti, Neža, zelje bo že mrzlo in postano, ali nisi poprej tako rekla?"

„Kaj ne“, nagajal je tudi drugi možak, „ženski jeziki in babje klepetanje —“

„Tako je, tako: nam zamerite vse, sebe pa ne vidite; kar po metlo pojdem“, podrobila mu jo je Neža.

„Nikar metle, za žlico se bolj mudi; pri nas bo najbrž tudi že na mizi, dober tek!“

Neža in njen mož sta šla jest, oni pa domov.

Po drugih hišah so jedli in se pomenkovali o znamenju in o tatvini pri Koščku, ta je pa pil in klet — pa po malem, zakaj grdo in hudo on ni nikoli klet; prav brez vsake kletvice pa tako nesrečno jutro ni mogel ostati: bilo je treba bolj krepkih besedij. Sedal je za mizo, hodil po hiši, prijemal se za glavo, gledal skozi okno, gledal v tla, zrl v strop, postajal, hitreje stopal:

vse je počel, pa samo zaradi vprašanja: „Kdo?"

Sam Bog vé, koliko ljudij mu je prišlo na misel zaradi tega „kdo"! Polona, njen mož, Šimen, Špela, itd. itd. Kdor je bil kdaj v njegovi hiši, o vsakem je sodil, da bi bil utegnil biti tat, pa seveda zavrgel je zopet vsako obtožbo tako hitro, kakor jo je bil izmislil.

Pa ne samo to dopoludne, ampak do nedelje se je vedno jezil in zalival s slivovko, zlasti ker mu je marsikaj na uho prišlo zaradi znamenjskega denarja. Nekaj ljudij je namreč vedno tako dobrih in skrbnih in postrežljivih, da jako radi povedó, kar druge slišijo. Tudi Robidovje ni bilo brez takih dobrotnikov človeške družbe, in zato je Košček že med tednom delal svoj zagovor in račun o znamenju.

„Kaj mislite“, tako se je hudoval še v petek in saboto doma nad sovaščani, ki jih pa še ni bilo pri njem, „da nimam nič več? Res je, oné — dobro mu ne morem reči, kdor je že bil — mi je pobral mnogo — no, saj ni nikomur nič mar, koliko je bilo, moje je bilo, pa je — ali brez nič še zmerom nisem. O ne mislite, da bode ob tiste krajcarje! Ne bode ne! Le povejte, natanko povejte, koliko sem vam dolžan, pa doboste vse: veste, Košček ni goljuf in mu tudi ni treba biti. O, ima še smereke, ima hišo, polje, živino in vrt, vrt! Ima, ima, in zato pa tudi ni več tako neumen, da bi za vas delal, v plačilo pa požiral zabavljanje in grdenje, češ, goljuf je, sv. Antona in vse vas je opeharil! Samo povejte, kolikor hočete, Košček bo pa dal!“

Nekaterikrat je ta čas Košček skoro upil po svoji hiši, ko so se mu podile take misli po glavi. Oči pa so se mu svetile, nekaj zaradi jeze, pa tudi slivovka je storila svoje.

V nedeljo so se pa res sešli Robidovčanje v posvet zaradi znamenja. Košček se ni branil dati denarja, kar ga je nabral v sedmih letih. Toda razjezili so ga nekateri, ki so ga, ne sicer naravnost, temveč prikrito in le s kako opazko dolžili nepoštenosti. Ali je porastel!

„Kdaj sem se pa ustavljal dati, kar ni mojega? Saj dam, kolikor hočete, samo povejte!“ sikal je.

„Možje“, moral je miriti Lazar, „saj se poznamo. Košček nas menda ne bo okanil, saj je iz naše srede. Pa če za kak krajcar ne vé tako natanko, ali ga je prejel ali ne, zaradi tega se nam ne godi krivica. Sedaj bo moral dati iz svojega; kaj pa bi bilo, če bi bil oskrbnik znamenja kak kočar, kaj bi pa tistemu vzeli, kaj? Zato naredimo po pameti. Košček bo dal, kakor mu vest pravi, mi pa molčimo. Toliko nihče ne bode trpel svojega, če znamenje do tal poderemo, kakor Košček.“

Lazarjeva beseda je v zboru mnogo veljala, ker je imel mož kaj pod palcem. Vsi oni, ki so se prej ustili, kako bodo pestili Koščka, so obmolknili. Po prejšnjih računih so sklepali, da bi se bilo utegnilo nabrati kakih petintrideset goldinarjev, in ta znesek so tirjali od Koščka.

„Jaz sem metal znamenjski denar v posebno vrečico, pa prav zares ne vem, koliko ga je bilo nazadnje“, govoril je Košček ponosno; „da pa ne porečete, da nisem pošten človek, dal vam bom štirideset goldinarjev. Le popravite znamenje, kakor veste in znate in založite te krajcarje! Danes vam jih ne morem dati, pa predno bode znamenje doделano, imeli boste denar v rokah. Nisem goljuf, ne!“

Možje so bili zadovoljni. Nekateri so šli k Markcu pit in vabili tudi Koščka, naj gre ž njimi, a ni hotel. Še celo Lazar in Krivec ga nista mogla pregovoriti.

„Saj sem vas tako oškodoval in odrł, da me bodo kleli še vaši otroci“, odgovarjal je pikro in ostal doma.

„Boli ga.“

„E, ne bil bi rad v njegovi koži.“

„Nič prida mu ni.“

„Pa je le poštenjak.“

„Če bi se bil oženil, bilo bi drugače.“

„Ne upogne ga nobena reč.“

„Trd vrat ima.“

„Vsak bi ne govoril tako na njegovem mestu.“

„Naj dá, saj ne bo porabil, kar ima.“

„To so težave!“

Tako je mislil in govoril ta in oni, pa so se poizgubili semtertje.

Košček pa je nosil po koncu glavo po svoji hiši in pil slivovko. Vesel je bil in žalosten.

„Sedaj sem jim zavezal jezike“, glasil se je njegov samogovor. „No, toliko govoričenja, da sem vse zapravil in poneveril! Sedaj bo mir... Naj pa gredó smereke, saj sem jih dobro dolgo hranil. Bog vé, komu! Naj gredó! Še jutri bom govoril s Klanščkom. Štiristo bodo vrgle. Še bom imel denar, še! O Košček je še mož, še!... Pa pravi Polona... ta tudi vse obduha... da sem pijanec. Če bi bil prav! Ali ne pijem za svoje? Pa pijanec? Kdo mi je pa še noge prestavljal? Polona? Jaz sem jih njej, ko je bila še otrok, ona pa meni ne! Pijanec, seveda, in zapravljivec! Le brž, še danes naj se oglasi tisti, ki je za menoj plačeval. Oh, ti ljudje!“

V ponedeljek je Košček prodal Klanščku svoje smereke za štiristo in dvajset goldinarjev. Vesel je bil kupčije, pa jezen, ker bi je nikoli ne bilo treba, in zopet je pil — hudo pil. Na večer je zopet sam s seboj govoril:

„E denarja ko črepinj! Za znamenje štirideset... čemu sem več obljubil? Ej, mož mora biti človek; nič, kar sem rekel, prav sem rekel! Drugo sedaj, da mi strup strupenski zopet kdo ne izmakne, treba bo zapisati v oporoko in oddati na bolj varen kraj. Hm, oporoka?... Za maše... zame sto goldinarjev, za Jero osemdeset — ne, Jera ima dosti štirideset, sitna je bila včasih, le vesela naj bo, da se je spomnim, potlej Lenčki... e, pa saj še ne grem nocoj, vse se bo še naredilo... Kaj je pa v kuhinji tako govorjenje, kot bi kdo jokal?“

Košček je stopil pred peč in zagledal Polono, pa brž se mu je zmračilo čelo.

„Kaj pa zopet ti?“ zagodrnjal je nad njo.

„Dva meseca že niste prali pri hiši, kakšni pa boste, če vas ne očedim?“ Polono je zadelo ostro očetovo neprijazno govorjenje. Poleg tega je bila žalostna zaradi

tatvine. Kako bi ne bila? Saj je bilo prav za prav njej ukradeno, ali vsaj tako bi moralo biti, če bi bil oče, kakor se gre.

„Cemu tako skrbiš za nas, ko te vendar nihče ne vabi?“

„No, pa vašega ne bom oprala, če le nečete; pa bodite, kakoršni hočete! Lenčki pa bom, tega mi ne morete braniti.“

„Oh, nadležnost!“ Košček je šel zopet v hišo.

„Ali bodo kdaj drugačni ali nikoli? Bog pomagaj!“ je vzdihovala pred pečjo Polona. Lenčka je molčala.

Po smrekah so tista leta zelo popraševali. Sekali so jih ne samo po zimi, ampak tudi po letu; i, kdo se pri kupčiji mnogo zmeni za trpežnost? Prej ko je mogoče zopet kaj spečati, rajši vidi kupčevavec. Kmalu so padle Koščkove smreke. Sedaj se je šele pokazalo, kako lepe so bile. Košček je menil, da jih je prav dobro prodal, a Klanšček je bolje poznal les; precēj dobička mu je kazalo. No, pa tudi Košček ni bil nejevoljen, še dobro se mu je zdelo, da je njegov gozd tako izvrsten.

Smreke so spravili iz gozda, Košček je že davno vrgel soseski tistih štirideset goldinarjev, znamenje je imelo že lično novo streho, in razven Koščka so ljudje tatvino že precej pozabili. Pa tudi Koščku ni kazalo drugega kakor pozabiti. O tatu ni bilo ne duha ne sluha. Naj je že bil kdorkoli, dobro je znal svoj posel.

Košček je potegnil za smreke lepe denarce, pa se mu jih je še nekaj obetal. Apnenico je sklenil napraviti, pozneje bo pa nekaj let tudi praprot izvrstno rastla na posekanem prostoru, torej še vedno nekaj, naposled pa bodo zopet pognale smreke. Sam se ni hotel mučiti, zato je najel nekaj ljudij, da so jeli skladati apnenico.

„Lepo apno bo.“

„Pa koliko!“

„In kakšno bo!“

„Trgali se bodo zanje.“

Tako so hvalili Koščkovi delavci v nadi, da te besede ne bodo zastonj. In upanje jih ni varalo. Košček jim je poslal slivovke, ne

„Dom in svet“ 1899, štev. 7.

sicer take, kakoršno je sam pil, vendar pa še tako, kakoršne ni točil ne Markec ne drug gostilničar.

Sploh je bil zadnji čas Košček zopet bolj dobrovoljen. Nekaj je zopet šumelo o njegovi ženitvi. „Tam za Krivim gričem — tri ure od Robidovja — se mu je začela po poslancih neka deklina ponujati, če je ljudem kaj verjeti. No pa je že možno, že! Zlasti ker pravijo, da je že bolj priletna in pa ker je že jedenkrat zibala, morda, morda bi ga taka vzela.“ Taka je bila govorica, pa tudi nič več kakor govorica. S Koščkom samim, pri katerem bi se bila zvedela resnica, pa ni bilo varno govoriti o tej reči. Krivec in Lazar sta ga jedenkrat nekaj dražila, pa si ju je tako zapomnil, da se je od takrat ogibal njune družbe.

„Košček, jej kislo repo, pa boš dobil ženo lepo“, nagajal je Lazar.

„E, kaj ne“, nadaljeval je brž Krivec namesto Koščka, „naj snem tudi kad in obroče, pa me le nobena noče.“

Seveda to ni bilo prav. Košček je zameril in odslej nosil svoje želje in načrte zaprte le v svojem srcu. „Svet ima premalo usmiljenja“, tako je sodil in bolj molčal in pil.

Ni torej znano, ali je Košček kaj mislil na ono s Krivega griča ali ne, pa če bi tudi bil, dobil bi je ne bil, zato ker ga je zasnovala in vzela druga nevesta — smrt.

Pa kar nanagloma brez vseh priprav se je to zgodilo. Koščkova apnenica je bila dožgana, Košček je dal oklicati in prodajal je apno. Menda mu je bilo namenjeno tako ali kali, ali ga je imel zopet preveč pod kapo, ali je premalo pazil, naj bode že to ali ono: v apnenico je padel in se grozno opekel.

„Toliko ljudij zraven, pa ne da bi ga varovali!“ jezil se je mnogokateri.

„Ali to je bilo, kot bi trenil!“

„Nesreča nikoli ne pravi: sedaj-le grem, pazite!“

„Kdor je bil tam, pa vé, kako ga varuj.“

„Tudi vsa vas bi ga ne bila ujela, tako naglo je bilo.“

„No, saj smo ljudje; psa bi ne pustil pasti v apno, kaj šele človeka!“

„Poskusi nalašč skočiti, pa boš videl, če te bode kdo obdržal!“

Tako so se opravičevali oni, ki so bili pri apnenici. Res, tako hitro se je ponesrečil Košček, da ni moči povedati. Saj so ga koj zgrabili, in če bi ga ne bili, zadušil bi se bil v apnenici, pa je le dobil za vselej dovolj. V sveto olje ga je dejal gospod Janez, drugo jutro je pa izdihnil. Dva dni potem pa so izkopali poleg rajne Jere grob in položili vanj Koščka. Čudno naključje! Tako dolgo ni nihče umrl, da je bil mož pokopan poleg žene. Samo Jera mu je bila prisojena; v življenju ga je spremljala in tudi na pokopališču naj ju ne loči tuja gomila. Saj je bil Košček z Jero tudi najbolj srečen; še vedel ni, kako dobro mu je bilo, dokler jo je imel. Koliko sitnostij je prišlo nadenj po njeni smrti! Da bi le tudi po smrti pri njej užival srečo in pokoj!

Domačijo Koščkovo sta pa Polona in njen mož kar zaprla, dokler kako drugače ne ukreneta. Lenčko in živino sta vzela h Koprivcu, Šimen je šel pa domov, saj že ni bil za službo, leta so ga preveč trla.

Jedna skrb je Polono dolgo časa morila, ali je oče pri notarju ali sodišču naredil oporoko ali ne. Doma ni nikjer mogla najti takega pisanja. „Če bo kdaj Koščkov vrt moj“, tako je sklepal Koprivec, „varovati se bom moral, da mi ne bo v škodo, kakor rajnemu Koščku. Velika vrednost, pa tudi nevarna!“ Pa prišla je po očetu obravnava, za oporoko ni vedel nihče, in Koščkovo imetje je prišlo v roke, ki so je že davno želele. Samo škoda, da za tatú niso zvedeli!

In Tona in Andrej? Par bosta — pravijo, pa kmalu. Tona je že tako gosposka, da je joj, pa tudi nekaj drobiža ima; Andrej pa je hlapec v hlevu velike ljubljanske gostilne; denar se mu množi, čeprav počasi; vse bo dobro, da le še Tono dobi.

Sredi gozda . . .

Sredi gozda, poleg pota
križ lesen stoji,
a na njem Zveličar božji,
naš Rešnik visi, trpi.

Ves razbičan, s trnjem kronan
tu visi pribit . . .
Skozi vrhe, skozi veje
zadnji ga obseva svit . . .

In pod njim obstanem truden,
nem se nanj ozrem;
mislim, mislim . . . V davne čase,
v daljnje kraje v duhu zrem . . .

Golgota . . .! Na njej pod križem
ljudstvo, polno zmot;
zdi se mi, da čujem vpitje,
čujem smeh njegov, krohot:

„Glejte, glejte, sin človekov
zida božji hram . . .!
Judov kralj pa trudne glave
nima položiti kam!“ — —

Niže se Mu spušča glava,
trnje jo teži,
a pogled, ljubezni polni,
ljudstvu milo govori:

„Ljudstvo moje, ljudstvo moje,
zasmehuješ me?
Kralj tvoj, pa za trudno glavo
mesta nimam, psuješ me?“

K tebi, grešnik, jo nagibam
tu viseč, trpeč,
k tebi, da objamem zadnjič
in poljubim te ljubeč . . .!“

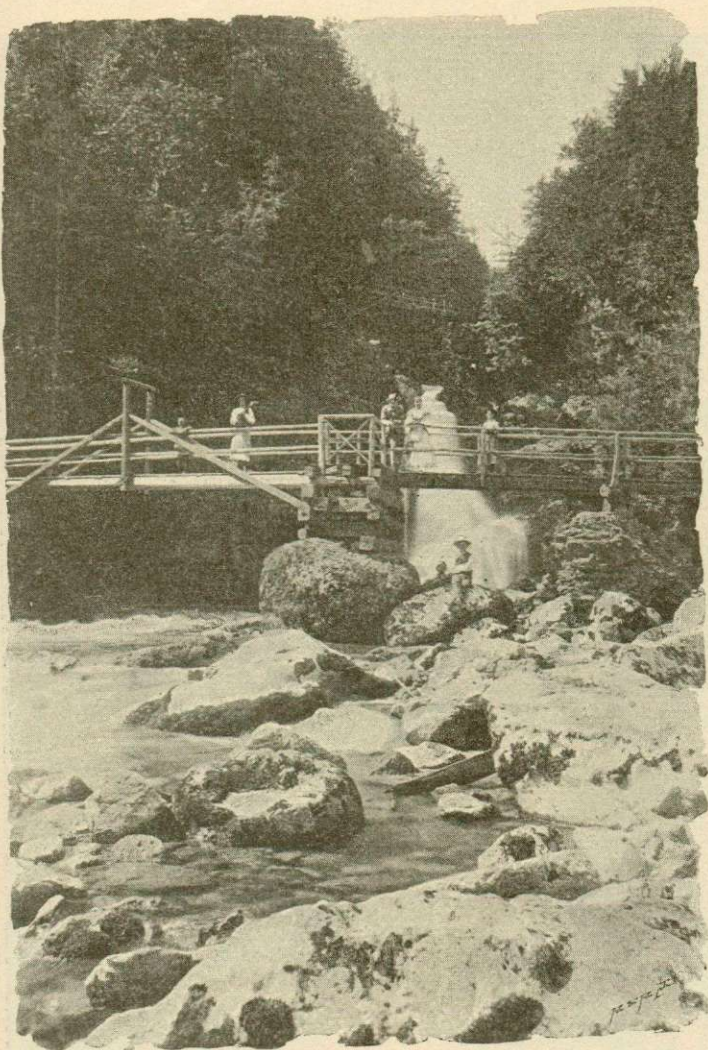
Ž. V.

Vintgar.

(Spisal I. Godec.)

(Dalje.)

Krasoto tega slapa še povišuje okolica. Navpične, zarjavele in razjedene skale ob slapu se dvigajo kakor zidovi starodavne orjaške trdnjave. Ves slap je zagrnjen z neprodinim grmovjem in drevjem, v ozadju pa

Most pod Šumom.¹⁾

stražita bregove Vintgarjeve gori Holm in Boršt. Sploh, tu ima gledavec pred seboj umetno podobo, katero je naslikala vsemogočna roka Stvarnikova, tu vidiš podobo, katero je slikar sam obdal s preumetnim orjaškim okvirjem. Človek se tukaj zdi sam sebi majhen, neznat in slaboten.

¹⁾ Fotografije v tem spisu je izdelal g. B. Lergetporer, risbe pa je narisal g. M. Jama.

Še bolj mika gledavca na zgornjem mestu, ker tu lahko popolnoma od blizu opazuje slap, in ker je nenavadno ogledovati slap od zgoraj. Marsikoga sem videl, da je dolgo dolgo slonel na zgornjem mostu, gledal v bobneči boj divjih valov in premišljeval.

Čudno!

Karkoli je v naravi veličastnega, orjaškega, zdi se nam skrivnostno. Tako se nam zdi skrivnostno šumenje razburkanega morja, tajnostna se nam vidi nevihta ali temno brezno, in skrivnostno se nam zdi tudi gromenje in vrvenje mogočnega slapa.

Vse pa, kar je skrivnostnega, sili nas k premišljevanju. Oko se upre v tako prikazen, um se vtopi vanjo ter jo izkuša razvozlati in razumeti. To je vzrok, da se tako radi zamislimo, ko gledamo slap ali sploh veličastno naravno prikazen.

Kdo bi uganil čustva, ki se porajajo v duši gledavcu, strmečemu v razdraženi boj slapovih valov? — Pripeljal sem nekoč prijatelja k Šumu. Dolgo je gledal slap, in ko sva odhajala, rekel je: „Kako lep mora biti Bog, ki je ustvaril tako krasoto!“ In res je to! Kako krasen mora pač biti duh, ki je vir vsega lepega na svetu!

Vintgar.

Šum je vratar Vintgarjev. Takoj za slapom namreč se dvigajo na obeh bregovih Radolne strme skale, stiskajo strugo bistre rečice ter tako tvorijo divje-romantično sotesko. 1600 metrov daleč se razteza od Šuma dalje proti zahodu globok in ozek skalnat žleb, ki si ga je v stoletjih izdolbla Radolna, ali pa je narava sama tukaj pustila Radolni odprto pot v naročje matere Save. Ta žleb, to globoko, divjo sotesko imenuje ljudstvo Vintgar. Do l. 1890. je bil Vintgar nepoznan in po mnenju domačinov nedostopen. Jediní njegovi prebivavci so bili: bistra, srebropena

Radolna, plemenite postrvi, švigajoče po njenih vrtincih, in divji golobje, obletavajoči sivo Vintgarjevo pečevje. Domačin se je le z grozo bližal njegovim prepadam, in strahoma so si ob zimskih večerih pripovedovali o žrtvah, katere so pogoltnila temna Vintgarjeva brezdna. Samo na kakih dveh mestih se je prišlo do dna, sicer je pa bila soteska stoletja in stoletja zakrita človeškemu očesu. L. 1890. je pa gosp. Žumer, župan v Gorjah, ogledal sotesko, kolikor je bilo mogoče, naredil je načrt poti skozi Vintgar, l. 1891. je to pot tudi začel graditi in je ves čas osebno vodil gradbo. Vse delo je bilo pa dovršeno šele l. 1896.

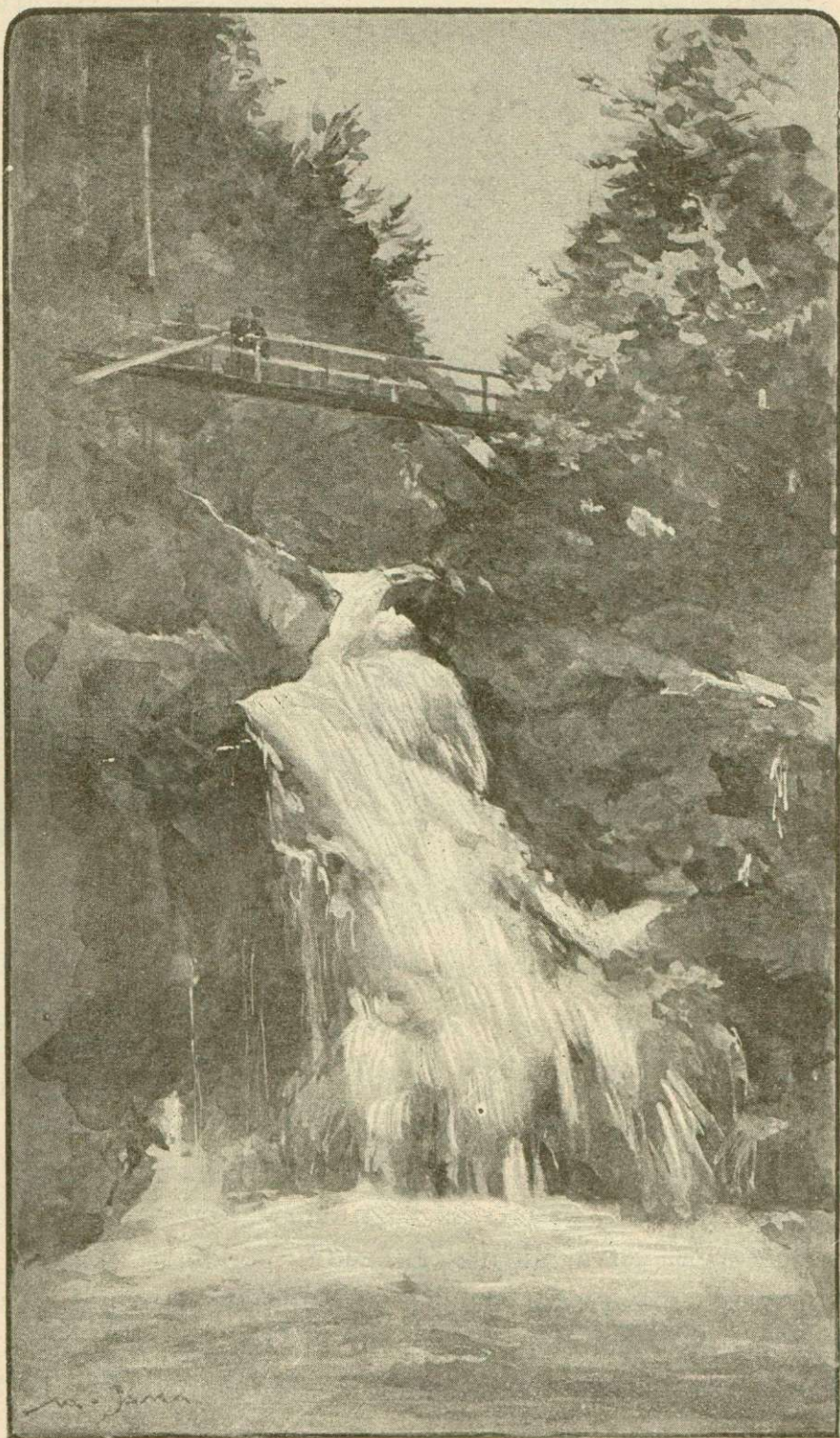
Obiskovavec si še misliti ne more, koliko naporov je bilo treba, da se je skozi najbolj divje skalovje zgradila pot, po kateri sedaj tako lahko prehodiš sotesko, kakor bi se izprehajal po šetališču. Koliko je bilo treba prekopati zemlje, koliko skalovja razstreliti, koliko mostov in hodnikov zgraditi, kolikokrat tvegati zdravje in življenje! (Gl. sliko na str. 213.)

Soteska se začinja ob Šumu polagoma. Skale so začetkom nizke, rastejo pa vedno višje in višje, soteska se vedno bolj zožuje, voda postaja bolj in bolj globoka in temna. Pot je začetkom precēj visoko nad vodo in te vodi mimo majhne kolibice, v kateri so delavci shranjevali orodje. Za kolibo je v strugi skala, ki ima v srednje veliki vodi podobo osem metrov dolge zmajeve glave, kateri se čez čelo in gobec uliva voda.

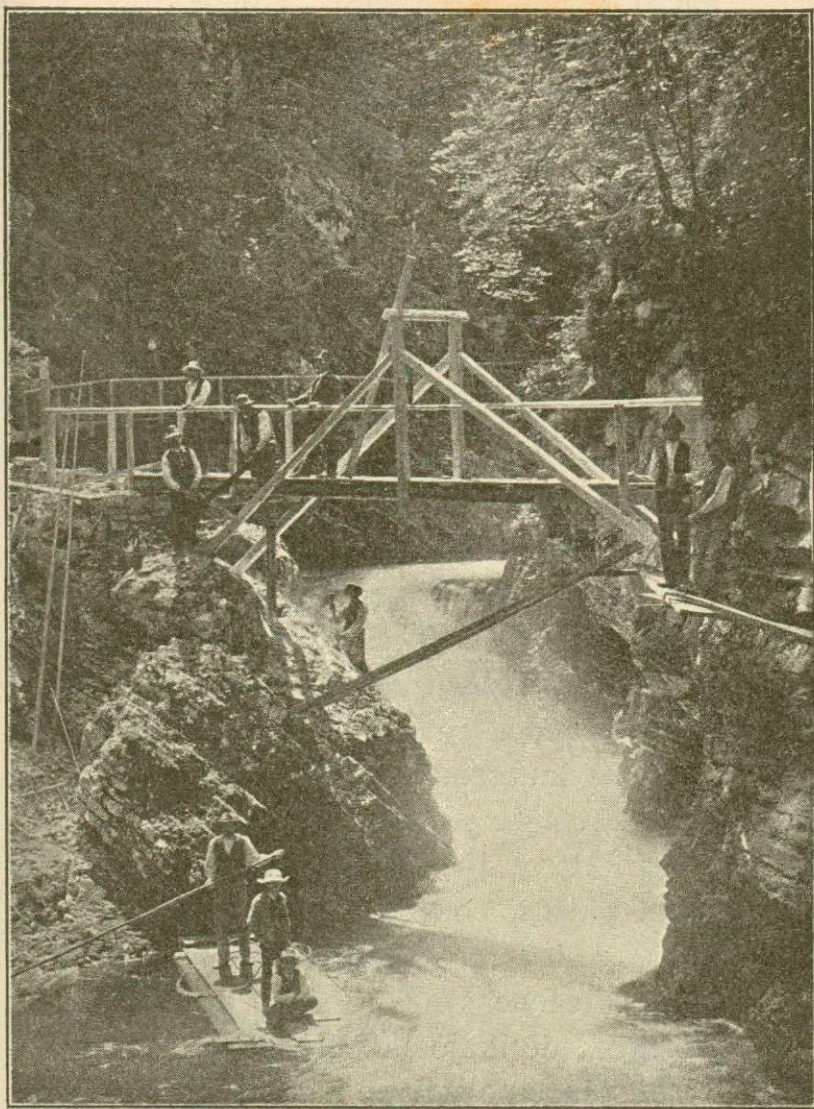
Na tem mestu je soteska toliko odprta, da vsaj solnce lahko posije do vode. Ako si se v mrzlem puhu ob Šumu shladil, in če te je morebiti prevzel mrzli veter, ki ga Radolna prinaša s seboj iz Vintgarja, lahko tukaj sedeš na klopico in si ogreješ kri ob solnč-

nih žarkih. Tu si tudi moreš ogledati rastlinstvo Vintgarjevo, ki se zeló razločuje od rastlinja v bližnji okolici.

Uprav pred teboj je pa divji del soteske, kateremu so dali ime „Pekel“. Prav primerno je to ime. Pečine se namreč tu na obeh bregovih povspnó v višavo, in oba bregova se drug drugemu približata tako, da nastane med njima globoko, skrivnostno in temno brezdno. Razdrapano, neredno nagromadeno skalovje je zaslonjeno s temnim smrečjem in svetlo-zelenim grmovjem. Tu

Most nad Šumom.

Delo v Vintgarju.

pa tam se nagiblje čez rob kake skale grmovje, kakor bi zrlo v prepad in bi se ne moglo nagledati razpenjenih valov, ki se besno drvé po dnú mračnega brezna. Marsikje visi čez skalovje usihajoča smreka, katero je na pol izruval vihar, ali kateri je zmanjkalo hrane in življenja na preperem kamenju. Vse to pa ogrinja čaroben polmrak, ki dela mračno skalovje še bolj temotno in skrivnostno.

Obiskovavcu se ponuja v „Peklu“ krasen razgled, ker ga pot vodi visoko nad vodo, skoro ob vrhu skalovja. Pečine, ki se tu dvigajo opazovavcu nad glavo, bilo je treba prelezeti, ko se je delal načrt za pot skozi Vintgar. Res da imajo te skale sedaj malo drugačno podobo, ko jih ovija uglajena pot. Vendar, ako jih ogleduješ, ne bi skoraj verjel, da jih je kdaj mogel preplezati kak človek.

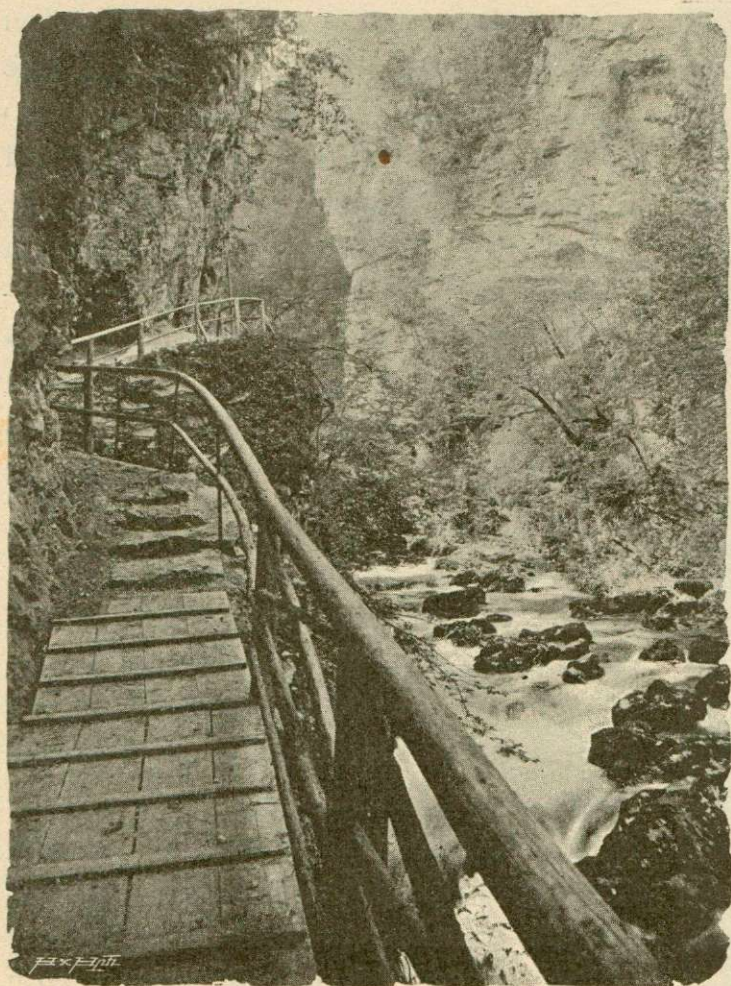
Na nasprotnem, severnem bregu pa vidiš silno visoko, okroglo in stolpu podobno skalo. Tej pečini so dali ime „Skala kranjske hranilnice“ v zahvalo za veliko podporo, ki jo je dal ta zavod za pot skozi Vintgar.¹⁾ Pečina je videti, kakor bi jo bil kdo obtesal. Zato mi je stavil nekdo, ki sem mu kazal Vintgar, najivno vprašanje: „Ali so to skalo izklesali delavci, kateri so gradili pot skozi Vintgar?!“ Ko bi jo bili delavci izsekali, morali bi biti tudi več kot Štempiharji!

Takoj za „Peklom“ se soteska razširja. Skalovje se sicer na obeh straneh popenja visoko proti modremu nebu, vendar ni več tako navpično, da bi med pojedinimi skalami grmičje in bukovje ne moglo najti tal svojim koreninam. Bujno rastoče leskovo in bukovovo grmovje pomalja široke veje čez pot, da korakaš popolnoma v njihovi senci. Zdi se ti, kakor bi vrsta vernih slug držala nad teboj širne svilnate zastore, ki so obsejani s težko roso, kakor z dragim kamenjem in biseri. Solnčni žarki se igrajo in se odbijajo na mokrih listih, lomijo se v kapljah, ki

počivajo na lističih, da rosne kaplje iskré in se žaré v tisočeri barvah. Veter poveva s tem nežnim stolistim zagrinjalom, ki je prosojno kakor fina svila, in otresa z njega blesteče bisere; hkrati pa udarja obenj z mehkim, belim sopuhom, ki ga je dvignil iz šumečih valov, sopuh se vlega na nežne liste, kakor bi hotel počíti, toda v hipu se preliha v nove bisere in v bliščeče drage kamene.

Svetlozelena barva v tem delu Vintgarja prevladuje; le kjer rastlinje odgrinja stolisti zeleni zastor, pogledujejo skozi vrzeli temno-sive mrke skale. Čim više se ozreš, tembolj redko je pečevje, visoko, visoko nad skalnatimi zidovi pa vidiš gladek svet, porasten z gozdovjem, ki sega še dvakrat više,

¹⁾ Izdatno so podpirali podjetje tudi gg. B. Lergetporer, Tirman, Valtrini, operni pevec Pogačnik-Naval in slavni deželni zbor kranjski.

P e k e l.

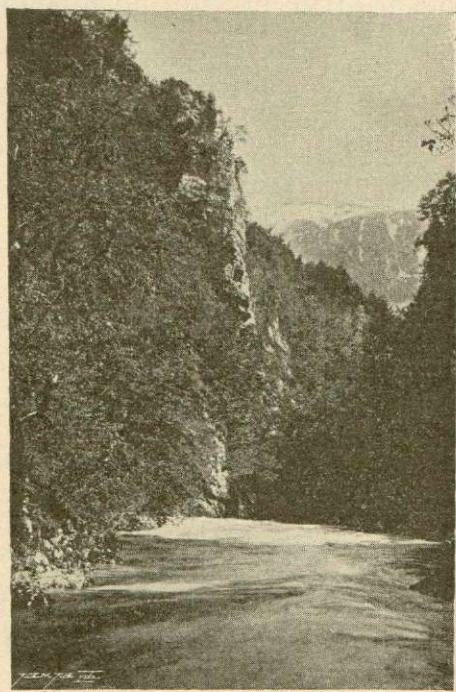
kakor pečevje ob vodi. Skale, ki ograjajo sotesko, dosežajo sicer precejšno višavo, vendar pa tvorijo le podnožje obeh visokih hribov, Boršta in Holma, ki se dvigata ob bregovih Vintgarjevih kot mogočna stražnika.

Soteska se čim dalje bolj širi, in pot nas privede v ogromen kotel, katerega dno je širok zelen tolmun, stene pa so mu visoki, deloma skalnati bregovi. Pečina, ki je na južnem bregu visoko nad melinami, imenuje se „Ranča peč.“¹⁾ Čez to skalo je pred leti padla neka ženska v Vintgar, in niso je mogli najti več mesecev. V takih soteskah, kakor je Vintgar, zgodé se mnogokrat podobne nesreče. V sotesko ob Bohinjski Bistrici je n. pr. padel pastir, ki je pasel nad sotesko ob robu pečevja. Blizu tam, kjer je čuval čredo, stal je na kraju skale, prav nad sotesko, štor. Tu je zazvonilo na Bistrici poldne. Pastir se je odkril, hotel je moliti angelsko češčenje in se je ob tem

misлил nasloniti na štor. Hipoma pa se je štor ukrehnil, in nesrečni pastir je padel vznak v prepad. Ljudje pa so leto za letom govorili, da slišijo iz globine glas ubitega pastirja, ki vpije na pomoč in kliče: „Pomagajte, pomagajte!“ Kadar so prihajali otroci šmarnice trgat v bližino bistriške soteske, plazili so se s strahom ob robu pečevja in so trepetaje prisluškovali, kdaj se bo oglasil mrtvec iz prepada. — Podobne nesreče so se že tudi v Vintgarju nekaterikrat dogodile.

Nenavadno podobo ima Vintgar ob hudi zimi, ko so skale zalite z ledom, kakor bi bile posrebrene. Kotel pod Rančo pečjo je tedaj podoben mogočni dvorani, katere pod je iz najjasnejšega stekla, stene pa iz težkih srebrnih ploč. Strop tej sobani je modro nebo, na katerem gori po dnevu solnce, in na katerem se po noči izprehaja gosta čreda nemirnih zvezdic. Kakor jedna velika steklena plošča pokriva led tolmun na dnu kotla, z ledom so prevlečene skale, velikanske ledene sveče visé po pečevju in se ponekod dotikajo tal. Ko se pa proti pomladi solnce povzdigne nad sotesko in razspe svoje žarke po dnu kotla, tedaj zabliščé stene, oblite s srebrnim ledom, kakor bi na njih zažarelo drugo solnce. In led se začne urno topiti, ogromne ledene sveče jamejo padati s pečevja in se zveneč razbijajo ob skalah. Včasih pa se utrga snežen plaz visoko v gori nad sotesko, pribuči v globino kakor vihar in spotoma ruje drevje, vali kamenje in izpodkopuje pečine.

Opazovavcu se zdi, kakor bi bili pod Rančo bregovi nalašč široko narazen stopili, da bi

Skala kranjske hranilnice.

¹⁾ Morda prvotno „Vražja peč“?

gledavca toliko bolj presenetil naslednji prizor. Od tod dalje se namreč steni obeh bregov kolikor mogoče druga drugi približata, in zdi se ti, da greš po ozki ulici med samimi osem- ali desetnadstropnimi hišami, ali da hodiš po ozki gazi med nebotičnimi, starodavnimi drevesi. Da, starodavni se vidita ti steni, med katerima se težko vije bistra Radolna. Stoletja in stoletja ju že izpodkopava reka, stoletja in tisočletja ju že gloje dež, sneg, mraz in vihar. Zato jima je lice razorano in razdrapano. Kakor upadle oči starčkov, tako se skalne dolbine mrko ozirajo na bistro Radolno in na strmečega potnika.

Mah obrašča teme tisočletnih pečin, in če jih opazuješ natančneje, zdi se ti, da so upognjene od starosti; zakaj vrh so jim okrušile in posnele mrzle zime, tla so jim pa na pol izpodkopali hladni valovi.

Dejal bi, da stoletja in tisočletja govoré iz tega začrnelega zidovja. Zato je potniku nekako tesno pri srcu, ko stopa po lesenem hodniku, ki na železnih ročicah visi ob skalni steni. Tudi voda je skrivnostno tiha in si le počasi išče prehoda skozi ozko, divje pečevje. Vsled tega na hodniku vsaka stopinja glasno in votlo odmeva, kakor pod oboki širne podzemeljske ječe. (Konec.)

Socijalni pomenki.

(Piše dr. Ivan Ev. Krek.)

(Dalje.)

Delavsko vprašanje je važnejše kakor tako zvana politiška vprašanja. Kdor posluša zborniška posvetovanja in bere dnevno časopisje, moral bi verjeti, da so politiška vprašanja najvažnejša stvar za človeka. — To je pa velika zmota. Prava politiška vprašanja so pomenljiva le za majhen del ljudstva, namreč za delavce s peresom, za tisti del, ki največ govori in piše in zato tudi vlada nad govorniškim odrom in časopisjem; in med temi je zopet le neka stranka, ki izkuša izkoriščati to vprašanje v svoje strankarske in osebne koristi. Ta stranka gospodari na obojnem polju in se povsod jednako tako postavlja, kakor da bi na svetu nič drugega ne živelo in kakor da bi ne bilo nič drugega poštenega kot njihovo mišljenje in delovanje za blaginjo ljudij.

Časopisje in zbornice delujejo le v strankarske namene in sicer na enak način. Naši časopisi so pisani, zborniški govori in naše zborniške razprave so govorjeni časniški članki. Vse pa, kar se v sejah obravnava, je le malo v dotiki z življenjem pravega delavskega stanú. Kar mislijo, čutijo in govoré

delavci in njihove družine od jutra do večera, kar se res tiče njihovega življenja in kar zboljšuje ali slabša razmere življenja njihovega, omenja se le malo v politiških vprašanjih. Izjemno se godi to samo tedaj, če politiške stranke iščejo delavca za svoje namene. Delavci služijo tedaj ne sebi, marveč drugim, sredstva so posamnih strank, in ko se doseže strankarski namen, prepusté se zopet svoji usodi. Ljudstvo se tako slepi. S svojo krvjo mora često strankam priboriti veljavo, a zase brez haska. Zlasti vladajoča liberalna stranka vara ljudstvo, češ da je v njenih politiških načelih njegova rešitev; med tem ko tako piše in govori, pa odira ljudstvo.

Delavsko vprašanje je mnogo važnejše, nego ta vprašanja. Res ima najvišji, najobširnejši pomen. Peča se s tem, kar ljudstvo vsak dan tare, s skrbjo, kako naj se preživi delavec in njegova družina. In ta skrb tolmači mišljenje, žalost in veselje delavskega ljudstva.

c) Za delo nezmožni delavci. Za delo nezmožni delavec, ki si ni mogel nič prihraniti, je navezan na družih pomoč.

In takih je mnogo. Do mala vsi reveži na svetu so za delo nezmožni udje delavskega stanú. Ti potrebujejo podpore. — Zavode, kjer se skrbi zanje: bolnišnice, ubožnice, hiralnice je pa vstanovil krščanski duh. Naš vek je sicer te zavode večinoma odtrgal od cerkve in jih drugim izročil, a v resnici živi še od njih. Vse poskuša liberalstvo, da bi zatemnilo spomin na izvor teh zavodov, a če je tudi vse drugo doseglo, jedne zveze njihove s krščanstvom ne bo mogel nikoli raztrgati, namreč zveze po duhu. Poganstvo tega delovanja ni poznalo, šele krščanstvo jih je vzbudilo. Gorjé za delo nezmožnim delavcem, če bi se uničil vpliv krščanstva in cerkve!

Kršćanstvo skrbi pa še na poseben način za onemogle delavce. Ne zbira samo denarja v ta namen, marveč nagiblje tudi ljudi, da popolnoma žrtvujejo svoje moči nadnaravni ljubezni in se za celo življenje postavijo v službo siromakov — svojih sobratov in bratov Kristusovih. Neštevilno takih oseb je rodila cerkev in jih še rodi. Vsa humaniteta, ves napredek, vse liberalstvo ni moglo dati niti jednemu človeku moči svete ljubezni, ni še stvorilo niti jednega usmiljenega brata, niti jedne usmiljene sestre.

Države so pobrale mnogo cerkvenega premoženja. To je po cerkvenem pravu tudi premoženje siromakov. Nekakšno zadostilo za storjeno krivico bi bilo v tem, da bi države ta denar porabile za ubožce.¹⁾

č) Kako se godi delavskemu stanu? Delavci se živé s svojo plačo. Plača je pa z malimi izjemami sedaj samo toliko, kolikor je je treba za najnujnejše potrebe — za hrano, obleko in stanovanje, in sicer tako treba, da bi brez nje ne mogel človek bivati. „Resnica tega stavka je po znanih razpravah med Lassalleom in njegovimi nasprotniki tako razvidna, da jo more

¹⁾ Ta misel je znamenita. Tudi s tega stališča imajo države dolžnost skrbeti za delavce, zlasti vstanoviti jim prisilne zavarovavnice za slučaj starosti in onemoglosti in jih tako varovati na stara leta najhujšega uboštva.

tajiti samo tisti, ki slepi ljudstvo. V njej je vse delavsko vprašanje.“¹⁾

Delo je namreč postalo blago in se ravna po zakonih blaga. Cena za blago se določa po tem, koliko je kupcev in koliko prodajavcev. Tako je tudi z delom. Zakon za ceno blaga se ravna naposled po tem, koliko stane proizvodnje blaga. Vsled tekmovanja izkuša vsakdo čim najcenejše proizvajati. Včasih se tudi primeri, da kdo prodaja blago nekaj časa pod ceno, da izpodrine svoje tekmece.

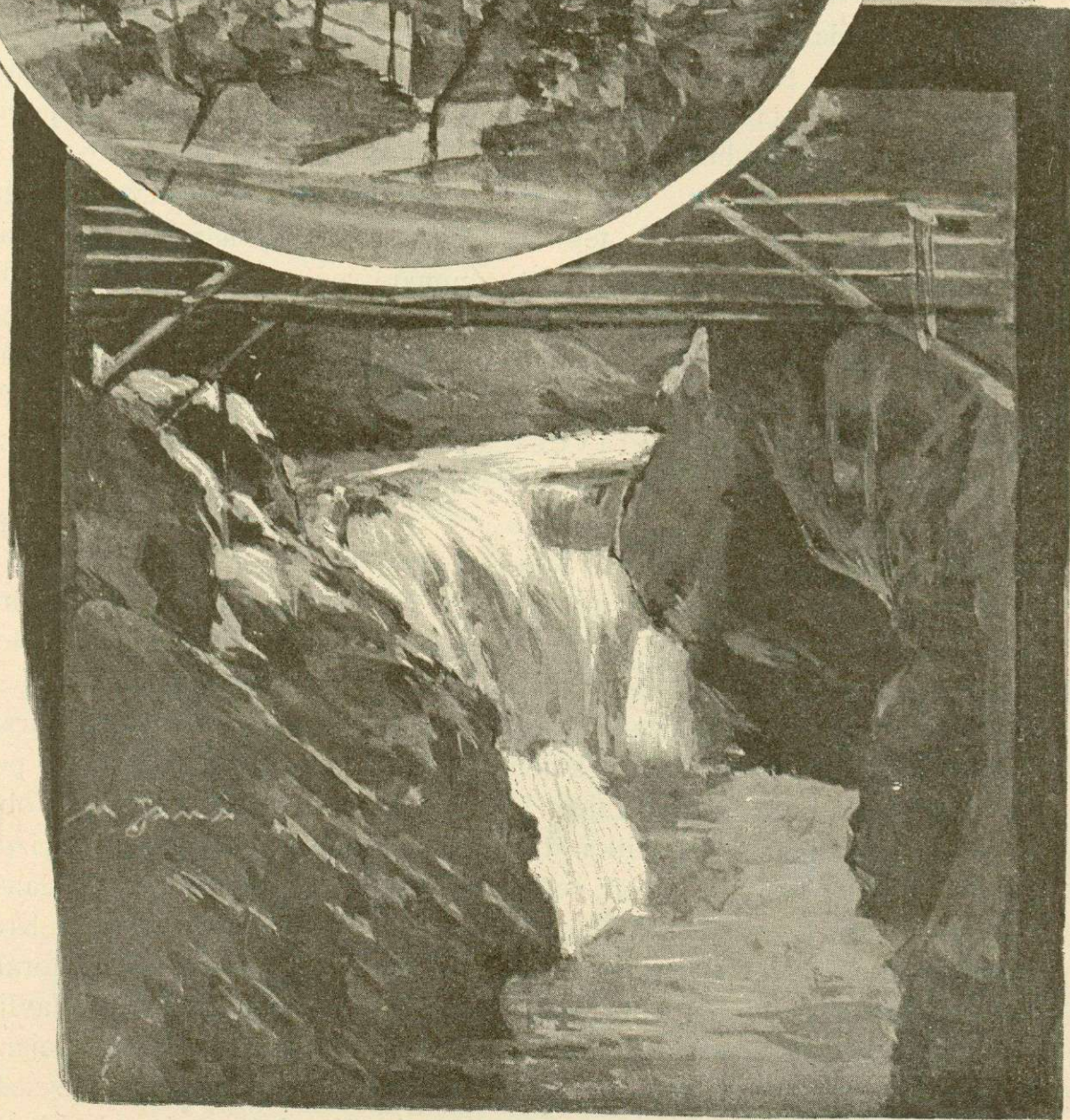
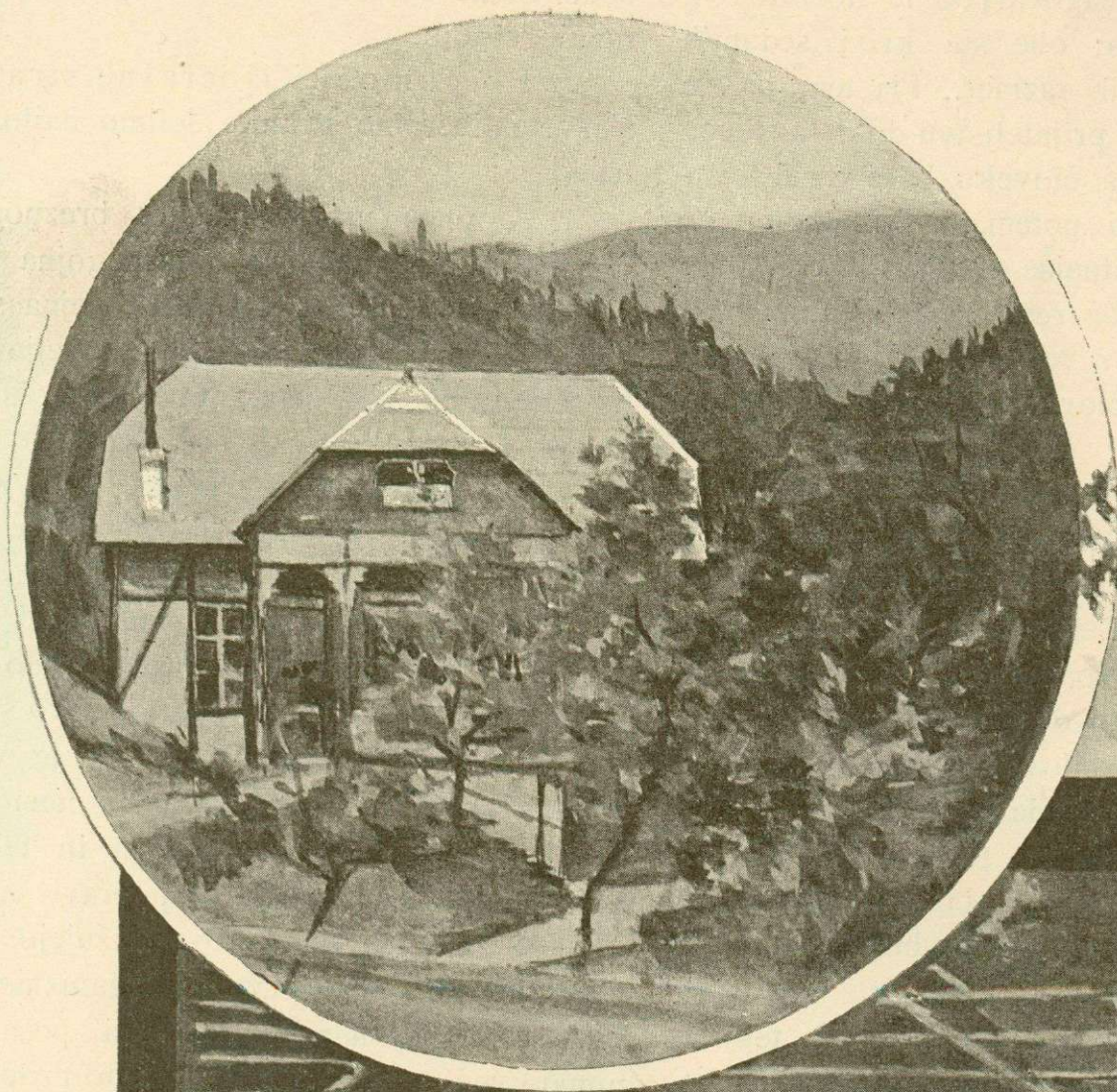
Cena delu so ravno tako stroški za proizvodnje dela t. j. za najnujnejše človeške potrebe. Kadar je delavcev preveč, se ti stroški v medsebojnem tekmovanju, kolikor je mogoče, zmanjšujejo. Delodajavci ponujajo delo za najnižjo plačo. Zato se tudi pri delavcih večkrat nameri, da prodajajo svoje delo pod ceno, to se pravi: delavec zasluži manj, kot nujno potrebuje za se in za svojo rodbino.²⁾ To pa je vzrok nepopisnemu uboštvu.

Tako se godi delavcem. Cela vrsta jih hira in polagoma glada poginja. Kako zaslepljeni so bili tisti, ki so s svojimi gmotnimi teorijami to vprizorili! „Gmotni obstoj celega delavskega stanú, torej večine ljudstva, obstoj njihovih rodbin, vsakdanje vprašanje potrebnega kruha za moža, ženo in otroke je izpostavljeno vsem izpremembam trga in cene. Nič ne poznam žalostnejšega, nego to dejstvo.“ To je sužnji semenj naše liberalne Evrope, napravljen po vzorcu našega človekoljubnega, prosvetljenega, protikršćanskega liberalstva in framasonstva.

d) Dva vzroka za te razmere. Prvi vzrok je splošna, brezpogojna obrtna

¹⁾ Ketteler torej priznava, da je dejansko tako zvani železni zakon (gl. „Dom in svet“ Soc. pom. štev. 4, str. 125). Onda se je vrnila tiskovna pomota „das eiserne Lohngesetz“, namestu „das ehernerne Lohngesetz“, kar mi prosto prevajamo „železni plačni zakon.“ Čitatelj naj to popravi!

²⁾ Pisatelj jasno zastopa načelo, da mora delavčeva plača zadostovati zanj in za njegovo rodbino.

Restavracija „Vintgar“ in „Žumrov šum“.

s v o b o d a. To zagovarjata le liberalna in radikalna stranka; obe sta krivi sedanjih žalostnih delavskih razmer. Pri tem pa še govorita o svojem prijateljstvu do delavskega stanu. Podobni sta človeku, ki je vrgel tovariša v vodo in ki potem, stoječ na bregu, snuje najraznovrstnejše teorije, kako bi se dal utapljačo mož rešiti. Ne pomisli pa, da ga je sam vrgel v vodo in da hoče za svoje teorije pohvalo človekoljubnosti in ganljivega prijateljstva.

S tem da se upiramo neomejeni obrtni svobodi, ne zahtevamo brezpogojne cehovske prisilnosti. Obrtniki so bili nekdanj združeni v prisilne cehe. Cehi so imeli vrhovno oblast v vseh obrtnih vprašanjih. Večkrat se je namerilo, da so to oblast zlorabljali. Podpirali so lenobo, izdelovali so drago in slabo blago. Zato ni čuda, da so se pojavile težnje po svobodi. Saj vidimo povsod na svetu, da zloraba oblasti rodi zlorabo svobode. Toda cehovsko načelo je v svojem bistvu pravično, in neomejena svoboda je mnogč več škodovala nego cehovska oblast. Divje tekmovalje in propadanje celih obrtov to dokazuje.

Drugi vzrok je prevelika moč kapitala. Rastoči kapital, ki se zbira v malo rokah, ima dve škodljivi posledici za delavce: 1. Števílo samostojnih delavcev zmanjšuje in pomnožuje množico dninarjev. Sedanja gospodarska načela morajo to povzročati. Veliki kapital se loti izdelovanja v veliki meri, in dotičniki, ki so bili preje mojstri in samostojni obrtniki, postanejo navadni dninarski delavci. 2. V zvezi s strojem znižuje kapital blagu ceno. Kapital dela s stroji. Delavec ni več tekmeč, marveč stroj, ki ni niti lačen, niti žejen, ki ne potrebuje ne razvedrila, ne počitka. Delavski stan je vsled tega brez stalnosti, vedno na slabšem. Brez števila jih je, ki dan za dnem prodajajo svojo moč na trgu v mučni negotovosti: Morda bom že jutri s svojo ženo in otroki brez kruha, brez strehe.

Vlade niso nič storile, da bi spravile v soglasje prisilno združno načelo in ž njim združeno stalnost in samostojnost obrtnega stanu s pravičnimi zahtevami zdrave svo-

bode. Same so bile in so še pod vplivom raznih strank.

e) Pripomočki liberalne stranke. Nasvete liberalne stranke delimo najložje v tri vrste:

1. V prvo vrsto spadajo: brezpogojna obrtna svoboda, brezpogojna trgovska svoboda in brezpogojna svoboda preseljevanja in naseljevanja. Po tem načelu sme vsakdo bivati, kjer hoče in početi, kar mu drago. V občini, kjer je nekaj let bival, dobi domovinsko pravico. Neomejena je tudi vsakomur pravica do ženitve.

Ta načela razkrajajo ves človeški rod v prah, v atome. Materijališko naziranje o svetu se tu rabi tudi o človeku. Človeštvo se loči v enakomerne posamnike. To je velika zmota. Družabna enakost je nemogoča. Ljudje so različni po duševnih in telesnih zmožnostih. Ta razlika se popravi samo s tem, da se ljudje organsko združujejo. Liberalstvo pa ruši vse družabne organizme: rod-bino, stanove, narode. Slabejši posamniki nimajo več nobenega zavetja, zato propadajo. Nepopisno in brezsrčno medsebojno tekmovalje je temu posledica. Za delavce pomenja to tekmovalje čim najnižjo plačo in še to le za tiste, ki imajo zdrave umske in telesne moči.

2. V drugo vrsto liberalnih pripomočkov spada: lastna pomoč in izobrazba delavcev. To načelo se tolikrat ponavlja, da se človeku že gabi. Liberalci ob tem zabavljajo proti krščanski skrbi za siromake, češ da se ž njo lenoba podpira in da more samo lastna pomoč delavce povzdigniti in jim pomagati. Zraven pa se obnašajo tako, kot bi bili pojem lastne moči izumili šele oni.

Toda ni res, da bi krščanska skrb za siromake podpirala lenobo. Krščanska ljubezen se sicer tudi lahko zlorablja, pa kdor se hoče slučajno zlorabi ustavljati, mora biti trd proti siromaku sploh. Dejanja krščanske ljubezni, zlasti miloščina, se sedaj rada prezirajo. Vzrok temu je neka skrita lakomnost. Uradna skrb za siromake, ki jo je uvedel liberalizem, pa ima res v svojih posledicah

podpiranje lenobe in samopašnosti. Beriči, ki ob določenih časih dajejo določeno miloščino, pač nimajo nobenega nramnega vpliva.

Grda baharija je tudi, če liberalna stranka trdi, da je našla pomen lastne pomoči in veljave, ki jo ž njo dobi delavec. Potrebo lastne pomoči je Bog utisnil v razum vsakega človeka, ker mu je naložil, da je dolžan delati, „v potu svojega obraza jesti svoj kruh.“ Vzvišeni pomen dela pa je uveljavilo šele krščanstvo. Delo je v tem smislu: α) potrebno da se človek preživi, β) težavno, γ) plemenito, blažilno. Razodeta vera nas namreč uči, da so težave pri delu v zvezi z grehom, da je delo kazen za greh, zraven pa tudi zadostilo. Da bi nas greha odrešil, je prišel sam božji Sin na svet; postal je delavčev sin in sam je delal. Te resnice osladé in povečajo delo. Učé nas pa tudi, da ni uživanje tega sveta najvišja sreča za človeka, marveč da so nam namenjene druge, višje blaginje.

Delavec, ki nima krščanske vere, ne more imeti pri svojem delu nobene druge želje, kakor pridobiti si čim največ blaga, da si ohrani in osladi življenje. Neutešen glad mu je celo življenje. Mislij, ki bi ga pri delu napolnovale z veseljem, ne pozna. Vzeli so mu spomin na božjega Sina. — Kako neizrekljivo bedasto je, če misli liberalna stranka neizmerno težo trudapolnega dela olajšati s puhlicami o človeškem dostojanstvu in lastni pomoči!

Neresnično je pa tudi, da bi mogla pomagati delavcem *izobrazba*, o kateri toliko govori liberalna stranka. Sedaj imajo delavska izobraževalna društva veliko ulogo. A splošno se mora reči, da so le ogromno slepilo. Večina delavcev se ne more vsled telesne utrujenosti udeleževati izobraževanja. Njihovi otroci ne morejo niti v šolo, ker morajo čim najpreje na delo. Nekaj oseb je tudi med delavci, ki vsled svoje nadarjenosti morejo napredovati v znanju, toda le malo je takih. Večina tako zvanih izobraževalnih društev daje svojim udom samo zabavo. Po tej poti se ne bo nikdar dosegel namen, da bi se delavcem res zboljšale razmere. Tembolj velja to, ker se imenovana društva pri

izobraževanju svojih udov nič ne ozirajo na vero in krščanstvo. Voditelji teh društev so večinoma brezverci. Delavci postajajo vsled tega le še nesrečnejši. Izobrazba voditeljev je sama vsa zmedena, za smrt bolna. Žalostno je tudi, da se celó nedelja odtrgava krščanstvu. Izolirajovalna društva kažejo jasni namen, da hočejo skrbeti toliko za gmotni blagor delavskega stanu, kolikor za to, da pridobé delavce proti krščanstvu.¹⁾ Bogatin ima pri svoji brezbožnosti vendar še nekakšen dozdeven užitek raznovrstnih stvari, s katerim izpolni včasih praznino svojega srca. Delavec pa, ki je s svojimi praznimi rokami in trudapolnim življenjem odtrgan od Kristusa in njegove cerkve, mora pasti v topost in obup.

3. V tretjo vrsto liberalnih nasvetov štejemo *delavske zadruge*. Schulze-Delitzsch je glavni zastopnik te misli.²⁾ O nji pravimo: *Kar imajo te misli resničnega na sebi, ni novo*. Res je, da se z združevanjem zviša posamniku moč. Združevanje pa ni novo. Zgodovina prešlih vekov nam priča o krepkih zadrugah rokodelcev, trgovcev, o združenju v občinah, v državah. Po naravnem zakonu so se ljudje združevali, da so lože stregli svojim potrebam. Neumevno je trditi, da se je ta misel rodila šele po liberalnih ljudskih prijateljih. V resnici je liberalstvo nasprotno druženju. Ko govoré o *lastni pomoči*, o posamni-

¹⁾ Če je bilo tako ob Kettelerjevem času, je dandanes še tem hujše, ker sedaj vodi velik del delavskih društev gola materijališka socijalna demokracija.

²⁾ Ta mož je zastopal skrajno liberalno stališče. Po njegovih mislih se ne sme država vtikati v gospodarske stvari. Tu naj si vsakdo sam pomaga. V pomoč nižjim slojem je priporočal hranilnice in posojilnice, ki so pa po njegovi osnovi odločno kapitalistiškega značaja in se popolnoma razlikujejo od takozvanih Raiffeisenovih (po R., županu krščanskega mišljenja v Neuwildu, ki jih je prvi uvedel), konsumna društva in proizvajavne zadruge, češ da se tem potom reši vse delavsko in rokodelsko vprašanje. Lassalle je dobro spral tega moža v svojem spisu: *Herr Bastiat-Schulze von Delitzsch oder Kapital und Arbeit*. Berlin 1864.

kovi neomejenosti, o brezovirnem tekmo-
vanju, zametajo ravno skupno pomoč. Po-
samnik v boju z drugimi — to je po libe-
ralnem sestavu vredno človeškega ponosa.

Vendar pa vedno poudarjajo potrebo
društev in medsebojne zveze. S tem ome-
jujejo tekmovalstvo in svobodo. Liberalna
stranka bi morala prepovedati zadruga, če
bi bila dosledna. Narava je pa pač tudi pri
njih močnejša, nego nespametna teorija. Kar
je resničnega v teh načelih, je torej staro
in se opira na krščansko resnico, da so si
ljudje dolžni v ljubezni pomagati med seboj.

Resnico nam podaja liberalstvo v naj-
slabši obliki. Vse naravne, po notranji sili
združene organizme razdružuje: družino,
ker daje vsakemu svobodo ženiti se in zopet
razdreti zakon; občino, ker daje svobodo
naseljevanja; ravno tako tudi narod in
državo. Če je razbila, trgovalne zveze
je uničila. In sedaj hoče zopet združiti ljudi
v mehaniških skupinah, v raznih društvih in
zadrugah. Te zadruga imajo svojo moč samo
v zvezi z drugimi družabnimi organizmi, od
katerih dobivajo svojo нравno silo.

Zadruga, ki jih priporoča li-
beralna stranka, ne morejo do-
seči, kar obetajo. Posojilnice morejo
koristiti le samostojnim obrtnikom, ne pa
delavcem. A tudi malim obrtnikom ne morejo
dati toliko moči, da bi mogli tekmovali z
velikim kapitalom. Ravno tako morejo skla-
dišča surovega blaga le za nekaj časa ko-
ristiti rokodelcem, delavcem pa toliko, ko-

likor kot konsumentje dobivajo cenejše blago.
Rokodelci vsled njih nekaj lože tekmujejo
z velikim kapitalom, kar se tiče kupovanja
potrebnih snovij za svoje delo; a tekmovalstvo
s stroji jim še vedno ostaja.

„Splošno korist donesajo tako zvana
k o n s u m n a d r u š t v a, katerih se more
udeleževati tudi delavec. Živila dobavljajo v
večji množini, prihranjajo pri nakupu, dobi-
vajo boljše blago, kot se po krajcarjih ku-
puje pri kramarjih, in morejo torej svojim
udom prepuščati tudi cenejša in boljša ži-
vila, kar je gotovo dobro.“ Toda uboštvo
delavskega stanu se ž njimi nekaj olajša,
nikakor pa ne odstrani. Če se razširijo kon-
sumna društva, pade tudi delavska plača.
Marsikak mali obrtnik se uniči in število de-
lavcev se pomnoži.¹⁾

S tem je dokazano, da liberalna stranka
s svojimi nasveti ne samo nič ne koristi
delavskemu stanu, marveč mu ogromno škodi.
Vsa vera, vsa modrost, vsa ljubezen obstaja
pri nji v seštevanju, odštevanju, množenju
in deljenju v atome razdeljenega človeštva.
To je greh proti človeški naravi in proti
božjemu redu. (Dalje.)

¹⁾ Ketteler sklepa tu po Lassalleovem „železnem
zakonu“. Za naš čas moramo pomniti, da je zakono-
davstvo že v mnogih ozirih omejilo svobodno tekmo-
vanje in obrtno svobodo. Zakoni delavskega varstva
in zavarovanja se ustanavljajo in izpolnjujejo v vseh
državah. Samo tedaj, če veljajo samo čisto liberalni
zakoni — in o tem govori Ketteler — je resnično
njegovo dokazovanje.

V zadnjih hipih.

Ko smrtna že solza sili v okó,
bolniku na mehko ležišče
nevidnega angela pošlje nebó,
da v zadnjih ga hipih obiše.

Tedaj oživi mu v telesu duh,
privró mu čez ustnice blede
družini v slovó in pazni posluh
preroške slovesne besede.

Jaz tudi bom ležal nékdaj bolan
in stráhoma čakal pogreba,
a čakal še prej globoko željan
preroškega angela z neba.

In kadar se zgrne nad mano krilat
in vela poljubi mi lica,
o, da bi privrela iz prsij takrat
o tebi, moj dom, govorica!

Da pesmij najlepših začuješ jek,
da stareš sovražnikov silo,
da skoro zasije ti zlati vek
nad zabljeno mojo gomilo!

Anton Medved.

Črtice s potovanja v Afriko.

(Piše *Egon Moše*.)

(Dalje.)

Bilo je ob deveti uri zjutraj; zdajci je zapela močna tromba. Sultanovo vojaštvo je prišlo k stražni paradi. Najprvo je stopal oddelek kričeče množice, ki sestoji iz različnih narodov, kakor bi jih veter skupaj nanesel. Za njo so prišli vojaki-godci, ki so vsi oblečeni v rumeno platneno obleko. V prvi vrsti koraka deset vojakov s piščalmi, za njimi šest vojakov z malimi in trije vojaki z velikimi trobentami. Za temi se vrsti cela posadka, oblečena ravno tako kakor godci. Vojaki so bosonogi in imajo na glavi povezan turški fes. Korakajo uprav topo; sme pa vsak početi, kar hoče: jeden jé, drugi puši, tretji govoriči po svoji dobri volji s tovarišem. Kraj vojakov korakajo častniki, oblečeni v belo platneno obleko, pa tudi bosi; le glave si ne zavezujejo s fesom, ampak imajo jo pokrito z neko kapo, ki je vse bolj podobna čepici kake Črnogorke kakor pa častniški kapi. Častniki so skoraj vsi Goanci.

Ko so došli vojaki pred sultanovo palačo, so odpustili straže. Zvrstili so se lepo pred pročeljem, in godba je zasvirala krasno sultanovo himno, — res mojstersko delo: vendar se iz vse godbe ne sliši skoraj nič drugega kakor velika in mala trobenta.

Sultan je sedel ves čas pri oknu, pušil smotko ter zadovoljno gledal vojaše na dvorišču. — Mož je že precēj postaren ter ima častitljivo sivo brado. — Glavo si pokriva s turbanom. Evropece zeló čisla; malone vsak Evropec, ki biva ondod stalno, je bil že pri njem v avdijenciji.

Štirikrat na dan se ponavlja ta ceremonija pred sultanovo palačo: rano zjutraj ob četrti uri, ko mogočen strel iz topa vzbudi iz spanja mestne prebivavce, ob deveti uri dopoldne, ob šesti in ob osmi uri zvečer.

Okrog sultanove palače stojé povsod mogočni topovi, ki pa nimajo nobene druge

veljave ne drugega pomena, kakor da so iz železa.

Kraj obrežja dalje od sultanove palače stojé velike arabske hiše, v jedni se nahaja francoska pošta.

Vrnimo se nazaj k obrežju, prav tje, kjer smo izstopili. Tu je pravo mesto Evropecev in sedež različnih konzulatov. V Zanzibaru je namreč avstrijski, nemški, francoski, angleški in portugalski konzulat. V tem oddelku mesta so krasne, velike hiše Evropecev in najrazličnejša skladišča. Hiše so zidane prav po arabskem vkusu z umetno izrezanimi vratmi, so zeló obširne ter imajo krog in krog prekrasne hladnice. — Stanovanja v teh poslopjih nikakor niso predraga; navadno se plača za celo hišo na mesec 100 rupij, to je kakih 84 gld. našega denarja. Tu nahajamo tudi lepe hôtele, kakor hôtel „Afrika“ in hôtel „Pošta“. Tudi tiskarna je v mestu, kjer izhaja tednik „Sansibar-Gazette“. Na treh glavnih cestah Mainstreet, Commercialstreet in Portugeesestreet je prav živahna trgovina, podobna evropski trgovini; trgovci so večinoma Goanci.

Važni za Evropeca so veliki bazari; ondi namreč lahko dobi vsega, česar si poželi. Tu se nahaja raznolično blago, kakor na Angleškem. Tudi cene niso previsoke; navadno velja tukaj vse blago 30 odstotkov več, nego pri nas doma v Evropi.

Tudi sultanova pošta je v tem oddelku mesta, poleg nje tvornica za soda-vodo in za led.

„Angleška biblijska družba“ ima tukaj veliko zalogo biblij, katere pošilja v vseh jezikih v najrazličnejše kraje afriške. Koliko ljudij se vsled tega izpreobrne h krščanstvu, ne vem, a to je znano, da so te biblije silno po ceni.

Ulice v Zanzibaru so večinoma zeló ozke in zidane zeló nepravilno; tu pa tam so tudi obokane, ker so nad njimi bivališča.

Vedno ožja in nesnažnejša je cesta, po kateri se pride v indijski oddelek mesta. Že od daleč nam je udaril v nos neprijeten duh. Tu je izložba pri izložbi, delavnica pri delavnici. Indi izdelujejo tu prav krasne srebrne stvari, kakor ročaje za meče, uhane, zapestnice i. dr. Tu in tam se vidi dragocena srebrno ali zlato okrašena tkanina. Indijski krojači izdelujejo za Evropce obleko iz rumenega platna, in čevljarji jim prodajajo lahno spletene opanke.

Na trgu se dobiva dražestno lepo sadje, ki raste pri Zanzibaru. Tu ti ponuja za majhen denar Ind pečene ali posušene ribe ali drugih živil; posebno veliko je na trgu riža. Dobro otovorjeni osli prinašajo in odnašajo blago na trg; malone vsi so bele dlake, kar se jim prav dobro podá, tem dolgoušnikom.

V stranski ulici je priprava za mletje kokosovih orehov. Velika kopanja, v kateri je poševno položen hlod, ki se znotraj vedno drgne ob stenah, vse to je priprava za to imenitno delo. Kamela z zavezanimi očmi hodi v jednomer naokrog in goni ta preprosti stroj.

Ob cestah stojé mnogi „bars-i“ — pivnice, v katerih se toči vsakovrstna pijača. Posestniki teh pivnic so večinoma rumunski Judje. Razven teh imajo tudi Indi nekake restavracije, v katerih se dobivajo japonski čaj in druge okrepčevalne pijače.

Dalje gredé po „Mainstreet“ smo prišli do bolnišnice, ki je lepo, prostorno poslopje z zeló obširnim vrtom zunaj mesta. Poleg bolnišnice je jetnišnica, ograjena z močnim zidom, in za njo vojašnica.

Ne daleč od vojašnice je obširno pokopališče Indov. Grobi so približno dva metra dolge in jeden meter široke piramide; naokrog piramid stojé kakti.

Nadaljujmo pot, pa pridemo kmalu do zamorske vasice s prav malimi hišami. Te hišice so narejene iz lesa in iz ila, pokrite pa so najčešče s širokim listjem kokosove palme. — Med posameznimi hišami stojé palme, ki dajejo zamorcem okusno sadje in zajedno prijetno senco.

Obrnivši se na desno opazimo lepo, prostorno igrališče Angležev. Tu igrajo običajno svoj Lawn-Tennis, Cricket, Golf in druge igre.

Po prav lepi cesti se pride od tega igrališča k sultanovi restavraciji v Mweri. Dasi je pot precéj dolga, hodi se namreč kakih sedem angleških milj, vendar smo se drage volje odločili za njo. Šli smo najprej mimo velikega evropskega pokopališča. Pokopališče je razdeljeno v več oddelkov, vsak narod ima namreč svoje grobe. Tu so grobi Portugalcev in Goancev, za temi je pokopališče Nemcev in za njim nasproti imajo Parsi sežigalnico za mrličé.

Došli smo v krajino, ki ima izredno bujno rast. Vitkorasle palme stojé ob cesti, med njimi gostolistna mangosova drevesa, ki rodé sad, zelo podoben pomarančam. Divili smo se lepemu drevju s sadjem, kakoršno je videti le v južnih deželah. Dateljeva palma, papaje, prav podobne palmam, s sadom, ki je sličen našim melonam, plantane in banane so nas pozdravljale. Trava je tu zelo visoka in bujna; zelenega grmičja se skoro ne more nagledati oko. — In v tej travi in v grmičju živé najrazličnejše živali. Zapazili smo v travi velike polže z lepimi hišami, majhne in velike mnogonožce, ki so smukali med travo. Pisani tiči so poletavali od veje do veje, nekateri pojoč, drugi kričeč; od cvetke do cvetke pa so letali pisani metulji in nič manj pisane muhe. Vse je živobojno in pisano, vse živahno in veselo, res prava slika južne pokrajine.

Došli smo do lepih nasadov, kjer je posajeno dišavno grmovje. To grmovje raste na obeh straneh ceste ter je približno tri metre visoko. Med grmovjem smo opazili celo trumo pridnih delavk; mlade zamorske in zamorske žene so namreč pobirale zrel sad z vej. Ne daleč od tam so stale kokosove palme; gredé mimo smo opazili zamorčka, ki je spretno plezal na drevo, da natrga sebi, morda tudi materi in sestri, sladkih orehov.

Pot nas je vodila mimo policijske stražnice, in črn policist se nam je topo pred-

stavil ter salutiral. Med drevesi so tičale skrite male zamorske koče; tu in tam ob cesti je bilo videti malo utico, ki je nekako počivališče potujočim zamorcem.

Naposled smo došli utrujeni in upehani v „Mwero“. — Predstavljali smo si to letovišče, kakoršno je res. Hiše so tri ali štiri; v sredi je mala, zidana hiša, pokrita s palmovim listjem — to je sultanovo letovišče. Okrog so lepo razvrščene male hladnice in za temi je krasen drevored. — Kako živo-bojno, kako raznoliko je vse! Tu se menjava barva z barvo, vendar je povsod ista lepa razporedba, ki tako prija človeškemu očesu. Grmovje, katero so nasadili že pred leti, raste samo ob sebi bujno, brez skrbne vrtarjeve roke.

Lahko rečemo, da se odlikuje Zanzibar po svoji rodovitnosti in krasoti kakor biser med drugimi afriškimi otoki.

Ob koncu še omenimo nekoliko o prebivalstvu. V deželi je največ domačinov, Sua-

helov; razven teh je tudi precēj Arabcev, — sultan sam je Arabec —, nekaj Indov in Evropcev. Indi, ki so večinoma trgovci, se delé v tri različne rodove, so namreč: Parsi, Goanci in Baniani. Najimenitnejši in najbogatejši so Parsi. Ti se že po rasti kakor tudi po obleki kaj dobro razločujejo od ostalih Indov. Na glavi imajo visoko kapo, ki je prevlečena s tanko svilo; oblečeni so navadno v dolge, bele hlače in bel kaftan.

Goanci se oblačijo kakor Evropci ter niso nič manj izobraženi in podjetni kakor oni.

Baniani so večinoma mali trgovci, katerih kar mrgoli v Zanzibaru. Imajo preprosto, belo obleko, na glavi lično črnogorsko čepico. Ta je često pretkana z umetnim venenjem, tako da je res lepa.

Splošno moramo reči, da ima Zanzibar (mesto) živahno trgovino, krasno okolico rodovitne in bujne rasti, kakor ne marsikatero morsko mesto. Trgovina cvete v Zanzibaru kakor malokje drugje. (Dalje.)

Književnost.

Slovenska književnost.

Ben-Hur. Roman iz časov Kristusovih. Angleški spisal Ludvik Wallace. Poslovenil Podravski. V Gorici. Tiskala, izdala in založila „Goriška Tiskarna“ A. Gabršček. 4°. Str. 222. Cena 1 gld. 20 kr. — To je prva knjiga „Svetovne knjižnice“, ki jo namerja z raznimi svetovno-znanimi deli nadaljevati „Goriška tiskarna“. Roman je razdeljen na osem knjig. V prvi nam pisatelj živo popisuje sestanek treh Modrih v puščavi, potovanje Jožefovo in Marijino v Betlehem in pa rojstvo Jezusovo. V drugi knjigi je že nastopil Ben-Hur, naš glavni junak. Ben-Hur je iz čislane in bogate rodbine Hurove. Oče mu je prerano umrl. Mladi Hur se je sprl nekoč z oholim Rimljanom Messalo in je od tistega dne vedno hlepel po maščevanju nad nasilniki. Njegova bogaboječa mati ga je krepila v srečni nadi, da kmalu nastopi na Izraelskem nov in mogočen kralj — Mesija. Ko je novi rimski prokurator Valerij Gratus šel slovesno v Jeruzalem, je bil Ben-Hur ravno na domači strehi, odkoder je po nesreči padel odlomljen kos ograje Rimljanu na glavo in ga močno ranil. Ben-Hur, dasi ni bil kriv

nezgode, je bil zajet, takisto njegova mati in sestra. Njiju so Rimljani zaprli v grozno ječo, Ben-Hura so pa odposlali v sužnost na — galejo. Bogastva in premoženja Hurovega sta se polastila Gratus in Messala. Ko so nečloveški vojaki tirali nesrečnega mladeniča iz mesta, približal se mu je hipno neznan, a ljubezniv mladenič, Nazarejec, ter mu dal vode. — Ben-Huru poslej ni izginil iz spomina ta rajsko-mili obraz.

Ben-Hur je došel na rimsko galejo in ondi služil tri leta. Ko je naposled otel življenje gospodarju in poveljniku ladije, Kvintu Ariju, ga je ta posinovil ter mu ob smrti izročil veliko bogastvo.

Ben-Hur se je vrnil kot bogataš in kot izvežban gladijator v domovino. Prva skrb mu je bila, da poišče svojce. V Antiohiji je dobil oskrbnika očetovih podjetij — osivelega Simonidesa, in njegovo hčerko Estero, toda o domačih ni pozvedel ničesar. Seznanil se je bil z bogatim šejkom Ilderimom in njegovim prijateljem Baltazarjem. — Le-ta je bil navzoč ob rojstvu Mesijevega ter je prerokoval Judom srečnejše, lepše dni. Simonides je izročil Ben-Huru vse imetje, katero si je bil pridobil tekom let. Imel je sedaj priliko maščevati se nad sovra-

niki ter pomagati novemu izraelskemu kralju na prestol. — Najprvo se je maščeval nad Messalo, ko ga je prehitel pri dirki v Dafninem gaju. Odslej je resno deloval za prostost Izraelcev. Ves čas je pa Ben-Hur zaman iskal mater in sestro. Ravno ob njegovem prihodu v Jeruzalem sta bili ubogi jetnici izpuščeni iz ječe. Ganljivo nam opisuje pisatelj njuno grozno trpljenje; izpuščeni na pol živi iz zazidanega groba nista smeli na dom, ne med ljudi: bili sta gobavi. Skrivaj sta se bližali po noči k rodni hiši; na domačem pragu je uprav tedaj spaval Ben-Hur. Spoznali sta ga mati in sestra, hiteli k njemu, toda nista ga vzbudili iz spanja, ne pokazali se mu: bali sta se za njegovo zdravje. Odšli sta k ostalim gobavim v grobišče ob gričih Zlobnega sveta. Ondi je zvedela za nju stara stričnica Amra ter jima vsak dan donášala potrebne jedi in pijače. — Ben-Hur je bilo in ostalo vse to neznano. Zvesto je hodil za Izveličarjem Nazarejcem, poslušal njegove nauke in bil priča premnogim čudežem. Hotel ga je po vsej sili narediti izraelskim kraljem ter je imel v ta namen zbrani dve legiji vojakov. Ko je Mesija slavnostno šel v Jeruzalem, je privédla Amra tje kaj na pot mater in sestro Hurovo, da ju Gospod ozdravi. — Zgodilo se je tako, in Ben-Hur je našel izgubljeno mater in sestro. — Poslej je še zvesteje hodil za Nazarejcem. Ko je bil ta zajet na Oljski gori, ga je hotel rešiti iz sovražnih rok, pa zaman. Zvesto mu je sledil v trpljenju in bil priča njegove smrti na križu. Ko je Odrešenik zaklical na križu „Žejen sem“, spomnil se je Ben-Hur Nazarejca, ki mu je nekoč ponudil vode. Namočil je gobo v vinu, s kisom pomešanim, in jo na trstu nesel h Gospodovim ustnicam.

Pozneje se je Ben-Hur poročil z blago Estero. Iras, hči Baltazarjeva, je po očetovi smrti nadaljevala življenje zelo brezbožno in je končala naposled s samomorom.

Ben-Hur je ob času Nerona s svojo rodbino šel v Rim, kjer je preganjanim kristijanom pozidal katakombe. — Taka je vsebina našega romana.

Ta prevod Ben-Hura ni prvi v slovenskem jeziku. Že l. 1892. je objavljala „Amerikanski Slovenec“ Ben-Hura v slovenskem prevodu. Priredil ga je naravnost iz izvirnika Ant. Vilman in objavil z naslovom: „Kristovo kraljestvo“ (oziroma 1. del: „Kristovo rojstvo“). Oba prevoda se dosti razlikujeta. Ameriški je prirejen po izvirniku in je zato tudi popoln, naš goriški pa je narejen že po prevodu in zato nima vsega, kar ima izvirnik; prirejen je — dejali bi — bolj za ljudstvo in za preproste brave. (Tudi nemški, po katerem se ravna zadnjič omenjeni hrvaški, ni popoln. O obeh prevodih kot takih morda še izpregovorimo.)

Ker je knjiga precēj obširna, nabralo se je tudi precēj pogreškov; vseh navajati nam nikakor ne kaže. Gospod prelagatelj rabi semtertje nenavadne besede: Oblika *svi* (štaj. lokalizem) gotovo ni umeštna. Dalje piše: upadek za propad, drenj za gnečo, trpnost za trpljenje itd. Particip poznavši nas nehoté spominja Prešernovega „poptujčvavši“ in „bravši“. Nam. Indijan naj bi pisal Ind ali Hind. Včasih rabi prav neumestne stavke, n. pr. „toda čemu žalovati po nečem?“ dočim je vzrok žalovanja poprej naveden! — Tajnostno in simpatiški gotovo ni priredno. — Tudi nekaj germanizmov je vmes, dasi prevod ni iz nemščine. Neslovenski zveni gotovo: stanje ozračja, blizu uresničenja svojih nad; v spominu Evropejca vtise, ladija se je bližala z naglico, — je šla z veliko težavo itd. V obče se pa vendar mora reči, da je prevod lep in vznesen in primeren tako krasni vsebini.

Jako prav je, da pride ta knjiga med Slovence, četudi bi ne bilo napačno, da bi se bil gospod izdajatelj pred tiskom posvetoval s kakim večjim književnikom.

Razne stvari.

Glasba.

III. redni koncert „Glasbene Matice“ v Ljubljani dné 19. sušca t. l. se je obnesel jako dobro, četudi je bil prirejen nekako preprosto. Iz tega se vidi, da se dá kaj storiti tudi brez velikega orkestra. Marsikoga je najbolj vlekla 1. točka: „Slovenske duhovne pesmi iz 16. in 17. stoletja.“ Tu smo slišali po vrsti jedno ali dve duhovni pesmi Matije Kastelica, Primoža Trubarja, Adama Bohoriča, Jurija Dalmatina in Janeza Schweigerja. Bolj veselje nego zanimanje pa so vzbujale v dveh točkah „Slovenske

narodne pesmi“, katere so harmonizovali Matej Hubad, Oskar Dev in Stanko Pirnat. Drugih štirih točk ne omenjamo. — Poleg koncertnega vodje ga. Mateja Hubada se je odlikoval mnogoštevilni zbor s točnim izvajanjem vseh pevskih točk, posebej je pa občinstvo odlikovalo ga. Al. Nosalewicza, opernega pevca, in pa cellista ga. Julija Juneka, ki je kazal dovršeno spretnost na svojem krasnem instrumentu.

Za to lepo različnost v koncertih „Glasbene Matice“ smo vodstvu prav hvaležni.

Pogovori.

Gosp. *A. M. v L.* Vi ste tudi jeden izmed tistih naročnikov, ki želite odgovora v „zasebnem pismu“. Mislamo, da ne bomo kršili prijateljstva, ako Vam na kratko tu odgovarjamo. Poslali ste nam pet nežnih in ljubkih pesmic, ki ste jih nazvali „Božičnice“. O božiču nam je nedostajalo prostora, da bi jih bili natisnili v list. In nič ne rečemo: prav lahko bi se bile tiskale, ker so dovolj dobre in se berejo jako gladko. Obliko imate lepo. Spotikali pa smo se nad tistim „Tin-tinkom“, ki ga rabite menda samo zato, da ga vežete z „rajskim Sinkom“. Čista rima res, a kar tako se ne smejo kovati novi glasovi. Kaj pa misli? Izražene Vaše misli so res pesniške in kažejo, da Vam je srce čuteče, da se znate uglobiti v čustva drugih ljudij. Tako mora res čutiti pesnik: nositi „pekel al' nebo“ in to izražati z besedo. Najbolj sta nam ugažali druga: „Trpin“ in četrta: „Dvoje svetih večerov“. Vendar treba opomniti, da ste zadnjo vrstico prve pesmi končali katalektično, nepopolno. Za uho to ni prijetno, le berite glasno sami! — Veselilo nas bo, ako bomo mogli porabiti kako mično pesmico iz Vašega spretnega peresa. Poslanih pa, kakor smo povedali, za sedaj ne mislimo natisniti. Pozdrav!

Gosp. *Ž. V. v N.* Ljubi gospod Jože T.! Vsak človek, kaj ne, ni za vse. Jeden zna to, česar drugi niti ne razume. Pa zato ni prvi nič več vreden kakor drugi, če le-ta tudi kaj zná in dobro opravlja svoje delo. Saj ni da bi moral vsakdo biti ali čevljarški mojster, ali profesor, ali pesnik. „Ko vsaka ni žival lisica“, tako tudi ni pesnik vsakdo, ki kaj napiše. In Vi ste nam poslali pesem: „Denar v Velikej jami“ in sicer svojega eposa prvi spev, ter na koncu zapisali: „Dalje še devet spevov.“ Še devet spevov! Koliko časa ste delali ta spev in koliko ste se trudili ob tej fantaziji, nam seveda ni mogoče določiti. Tudi ne vemo, ali nam bode za našo izjavo hvaležni, ali ne; vendar mora na dan — prav prijateljsko in odkritosrčno sicer —: Pustite ta „Denar v Velikej jami“, naj ga koplje in izkoplje kdo drugi, če hoče! Res domišljijo imate jako močno. Vi ste videli, da je jokala večernica, in slišali, ko je govorila besede milodoneče, kot bi igral kdo na glasovir. Skačete tudi z domišljijo huje in nagleje kakor Vaš vrag, ki je „postave bil tak' groznó, da človek bi od straha omedlel“, ki pa vendar „šanta skozi vasico Log“, a po vsem tem šantanju „krila sed-

merna odpre ter dvigne visoko se v zrak“. Gotovo bi bilo predolgo, če bi Vam hoteli dokazati, da je vse skupaj, kakor Nemec pravi, „ein blühender Unsinn“. Omenimo pa, da je nasprotno verskemu nauku, če trdite, da je Bog hudiča „nazaj vzel v nebo, ker zdihaval je in tarnal dan na dan“. — Zakaj ne pišete, če že morate pisati, v nevezani besedi? Par šaljivih bi prav lahko povedali, in bi imelo vsaj nekaj — zmisla. O vragu, katerega je „Mihel ranil na glavišče“ — bi lahko napisali celó dobro povest; za „spev“ — he! to ni, pa ni. Da bodo naši bravci tudi sami sodili o naši ostrosti, dali smo natisniti pesem, ki je zložena na čast vodici „Pišenci“. Glasi se:

Deroča Pišenca, tvoji valovi
šumljajo meni zadnjikrat,
ker napočili žalostni so dnovi,
ko moram v tujino se podat'.

Oj rad ob tvojem bregovju
sem deček brezskrben igral,
ter na tvojem prodovju
od kamena do kamena skakljaj!

Od kamena na kamen sem skakljál
ter delal hiše iz blata,
kakor vedel sem in znal,
oh mladost prezlata!

Tako dela mladina, da, kakor opisujete: a poezija ne sme tako delati, kakor Vi poжете.

Gosp. *Fr.* — *k* —. Žal, da so te pesmice nekoliko zastarele pri nas. Zato smo mislili malone opustiti oceno. A ker so nam že prišle v roko, bodi! Morda ima naš pesnik sedaj o teh štirih drobnih pesmicah že drugačne misli, kakor jih je imel nekdanj. Prva je: „Na moj grob“. „Na moj grob mi zasadite Križ častit — oj križ lesen“ — tako se začanja pesem. In da ima rimo *križ lesen*, pravi pesnik: „Bode mi v tolažbo sladko, Ko me kril bo grob *leden*“. Križ zasadi na grob leden — to je res izvirna misel, katere pač ni prepisal. Samo vprašamo: Ali bodo mogle „nežne rožice precvitati“ na ledenem grobu, „kjer bom v miru pokopan“? — V pesmici: „Se kedaj?“ je pa vse tako zalo, da je veselje. „Za cesto bil je vrtec mal, Oj vrtec majhen — tako zal!“ in na tem majhnem vrtecu, „mimo katerega je prišel“ (!), je plelo „dekle zalo“ in pelo „In dalo mi je šopek mal, Oj šopek pisan — tako zal“. In tako mislimo, da je bil tudi naš pesnik po tem šopku „tako zal“, ko si ga je „na prsi pripel“, pa „po cesti beli (zakaj ne: zali?) dalje šel“. — Tudi „Ob potoku“ ima pesnik polno cvetk in

vidi se, da res ljubi cvetlice, zato hoče, da se mu i na grob „vsejejo“. — „Svojemu ptičku“ daje prav ganljive opomine, da naj nikar ne toguje in žaluje, ker je v kletki, in ga prosi trikrat v trikitični „pesmici“: „le pesmi nežne pevaj In dušo mi ogrevaj!“ — Kdo ve, ali mu je res ogrel dušo ta „zvesti tovariš, ki ga spremlja naj skoz bridke dni“... Privoščili bi mu; pa tudi, da bi obudil res pesniške misli — vznesene bolj in tehtne, — pa bo morda še dober pesnik, česar sedaj še trditi ravno ne moremo.

Gosp. A. S. „Kje slovenska zemlja je, Mili moj slovenski kraj?“ Pisava tega Vašega „izliva“ je še dovolj čedna, a pesem to nikakor ni. Tudi nismo našli prav nobene izvirne misli. Malo po tej, malo po oni pesmi ste jo zasukali, pa je pesem! In o tej hočete slišati našo sodbo? Ako bi Vam rekli, da je bilo škoda Vašega truda, da ste to sploh spisali, in pa groša, da ste nam je doposlali, tedaj bi se Vam — skoro smo prepričani — jako zamerili. A — zamera gori, zamera doli: nam je le za resnico. In ta je, da bo prav za Vas in za nas, če ostanete pri svojem opraviilu, kar ste že: pesnikovanje pa pustite v miru! Upamo pa trdno, da nam bodele kdaj še hvaležni za naš svet. Sicer pa zdravi! Bodimo prijatelji, četudi brez pesmij!

Gosp. Janku v B. To pa to! Tako-le se vsaj bere lahko in ima zdravo misel in lepo besedo. Svetujemo Vam, da se pridno vadite: berite dobre pesnike, da se Vam razširi obzorje in si naberele besedij zaklad. Jezik Vam teče spretno in je pesniško lep. Vaše „Hrepenenje“ je lepo izraženo. A, ker želite „stroge sodbe“, moramo reči, da ste s koncem pokončali pri čitatelju dobri utisek. Poprej ste lepo opisali čustva, ki Vas vlečejo k domu, a potem vprašate tako prozaično, Vam-li bo kdaj mogoče živeti mirno doma, „ker (no! pričakoval bi človek, zakaj neki?) ker sem po svetu šel“. Jako navaden konec! Pač pa smemo deti semkaj Vašo „Pesen“. Zdi se nam dokaj dobra in naj tudi častiti bravci vidijo, da nismo izrekli te misli brez vzroka.

Ko gaj šumi nad mojo glavo,
ko čarno šepeta vejevje,
in trepet kot v strahu drevje,
ko rosa pala je na travo,
in cvetke izpuhté vonjavo,
in se oglasil ptičji spev je:
navdušenja srcé kipí mi,
spev mil se v prsih prebudi mi,
iz čustev pesen porodi se,
spev moj po lesu oglaší se.

Dobro je tako! Samo sikanja je v zadnjih dveh vrsticah preveč in zato moti blago-

glasje. Izkušajte, da se izpopolnite s trajno vajo, z marljivim učenjem! Bog dal Vam uspeha!

Gosp. St. O. Vaše „Sanje“ so res prave poetiške sanje. Prav malo ste pazili na besedni naglas; samo da teče, pa je! Tudi apostrofov kar mrgoli v pesmi, in to nam je tako zoprno, ker je nepotrebno. Posebno poetiško pa tudi ne znate povedati teh svojih sanj. Že kar prva kitica — — vzemimo jo za primer! „K počitku se vlegel Sem jaz brez moči, In kmalu mi spanec zatisne oči.“ Brez moči ležete spat, siromak, in potem Vam še te sanje čudne „podobe kažejo“, v katerih razlaganju se kaže pravega egiptovskega Jožefa. Kratko: Vaši želji „jo kar v prihodnji številki natisniti“ ne moremo ugoditi, tudi če bi jo (kakor prosite) „pred natisom blagovolili najpotrebneje popraviti“, ker bi bilo preveč treba, in pesem bi ne bila več — Vaša.

Gosp. V. S. v M. „Podpisanec vljudno prosi, ako bi našle te vrstice mal prostor v temu (!) listu. Ako se mi želja izpolne (!) pisal bodem še več.“ Tako Vaše pismo in želja. Želji ne moremo ustreči: ko bi ustregli in bi podpisali Vaše ime, vedel bi vsak, da ste — literaren tat. Nas pa bi imeli za bedake in nevedneže, da niti ne poznamo krasne pesmi S. Gregorčiča „Čas: Kraljestvo je moje prostrano“ itd. Ko bi že prepisali prav! Pa niti tega ne znate. Zato se prav lepo zahvaljujemo za Vašo vljudnost, da ste obljubili: „pisal bodem še več“. Naši učenci nam že tako in še boljše lahko postrežejo, kadar bi bilo treba prepisati kaj.

Gosp. L. L. v L. Zdi se nam, da ste se jedenkrat že oglasili pri nas. Sedaj-le se ne moremo živo domisliti. Pa bodi že kakorkoli: Tukaj imamo malo „balado“, o kateri hočete, da izpregovorimo kritiko. Krivico bi Vam delali, ko bi rekli, da je slaba. Preveč bi pa tudi bilo rečeno, ko bi trdili, da je kaj posebnega. Že misel ni nič nenavadnega. Kdo še ni zapel o vojaku, ki gre v boj in jemlje slovo, potem pa ne pride domov, ker pade v boju, zakaj: „smrt ga je blela ljubila, Za veke se ž njim poročila“. Nič posebnega — tako se nam zdi, kakor da smo že ravno to in tako brali vsaj desetkrat in še jedenkrat. Beseda Vam je pač gladka, tudi rima ni graje vredna; vse torej kaže, da Vam bolj manjka pesniškega obzorja in življenja, kakor darú. Morda se kdaj z marljivostjo popnete do dobrih pesniških proizvodov.